

Mi újság?

(A képviselőház) a hét elején megkezdette a költségvetés részletes tárgyalását, s a miniszterelnökség, a királyi személye körüli és a horvát-szlavon miniszterium költségvetésének tárgyalása rövid idő alatt, kevés vitával megtörtént, ezután a belügyminiszterium költségvetése került napirendre, amely már több időt igényel; a csütörtöki ülésben a közegészségi ügyekig haladtak, s ez alkalommal a „doktor” képviselők: dr. Oláh Gyula, dr. Patrubány és dr. Cseh Károly tizes beszédekertartottak.

(A hivatalos irály) cikornyás és érthetetlen voltának megszűntetése céljából Trefort miniszter utasítást intézett miniszteriuma hivatalnokaihoz, melyben egyebek közt így szól: „Legyen az általam vagy nevemben kiadott miniszteri rendelet, válasz stb. olyan, mely tiszta, egyszerű, határozott és félreértésekre vagy újabb kérdésszkódásra alkalmul nem szolgáló voltánál fogva mindenki által azonnal megérthető; legyen mindennemű, e miniszterium kebeléből, akárkihez, akármely fontos ügyben intézett rendelet vagy irás, belsőkezeltető, logikájára irányára néve olyan, hogy, ha szükséges, azt akármely perczen felmutatni, sőt nyomtatásban legott közzé is tenni lehessen; legyen végre mindennemű irat olyan, mely mivel okmányul szolgál, minden kétértelműséget vagy tetszés szerinti interpretációt kizárjon.”

(Deák Ferenczről) azt a hírt közlé a „Hon”, hogy miután orvosi egészségére ártalmasnak mondták a folytonos lépcsőjárását, az „Angol királynő” szálloda második emeletén levő lakásáról, hol évek hosszu sora óta lakik, a földszintre akart költözni, hanem a szálloda bérleje 500 frttal többet kért, mire az öreg ur azt felelte: „Hála istennek, hogy nincs házbérré való ótszáz forinttal többem, mint a mennyi most fizeték; legalább nem kell megválnom megszokott szobámtól” — „Ez már eddig is eléggé jellemző történet — jegye meg a „Hon” — mert nem csak nálunk, a kácsi gazdagodás hazájában, de más országban is páratlan ritkaság az, hogy az ország legbefolyásosabb s bizonyára egyik legnagyobb emberénél 500 frt tiltó numerust tegyen akkor, mikor egészsége megővására van szó.” — Deák Ferencz most Jókaihoz írt levelében alaptalannak nyilvánítja e tudósítást, s azt írja, hogy neki soha sem volt eszébe tizenhatsz év óta megszokott másodemeleti szállását fölcserélni; Schalek bérlő pedig folytonos figyelmet és szives előzékenységet tanusit iránta. — Jókai a levélre megjegyzi, hogy a közlő megbízható forrásból hallotta, és azért nem vonakodott közléstenni, mert nagyban Deák Ferencz nemes jellemével öszeillett.

(Vukovics Sebőrt) Temesvárt a szerb püspöki egyházban febr. 1-jén tartották meg a gyászistenti tiszteletet. A város, megye, állami hivatalok s a különböző testületek küldöttei nagy számmal jelentek meg; s Zvetits püspöki helyettes nagyszámu és fényes segédlettel végezte az egyházi szertartást melyben az elhunyt családja mély gyászba borulva vett részt.

(A képviselőház elnöke): Bittó István és neje február és márczius minden szerdáján estélyt adnak az országúti Luby-házban levő lakáson, melyekre a képviselőház összes tagjait meghívták.

(Házasság.) Táncsics Mihály leányát, Esztert e hó 1-én vezette oltárhoz Csorba Géza államügyészi hivatalnok. Násznagyok a völgyény részéről Kozma főállamügyész, s menyasszony részéről Ghyzey Kálmán voltak.

(Az israelita nőegylet álarcos báljának) övedelme mult vasárnap negyedfél ezer forintra ment; József főherczeg ez alkalommal ötven forintot küldte az egyletnek.

(A postai nyomtatványok) gr. Zichy k eredkedelmi miniszter intézkedése folytán, — mint a „Posta-Közlöny”-ben olvassuk, — ezentul csupán

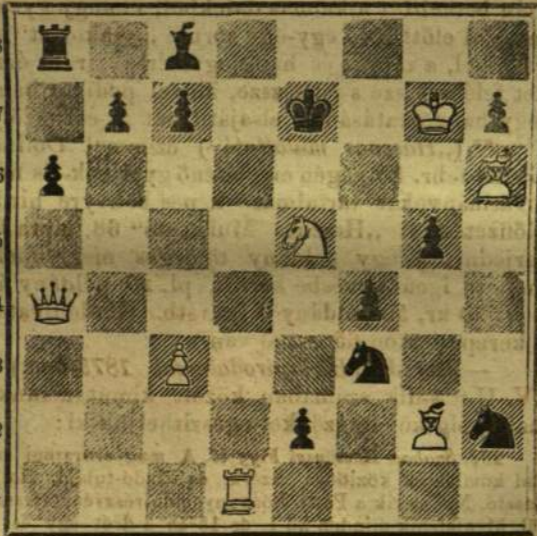
magyar szövegek lesznek. A német szöveg azokról egészen elmarad. (Halálosítás.) Kerkapoly Károly pénzügyminisztert újabb családi szerencsétlenség érte. Unokahuga Doby Agnes január 30-án pár heti szenvedés után alig 18 éves korában Köves-Kálmán (Zalamegyében) meghalt. — Id. Székely Elek, a tordai unitárius középstanoda felügyelő gondnok, s Torda városának közbeesülésben állott polgára, a ki számos éven át a megyénél is viselt közhivatalt, élte 66-ik évében elhunyt. — Kolosvárt Körösi Kálmán, az ottani nemzeti színház tehetséges tagja, meghalt. — Dr. Friczek Máté, Körömczobánya városa nyug. főorvosa, életének 72-dik évében meghalt. Ifjabb éveiben Somssich Pálnak nevelője volt. — Budán m. hó 29-én elhunyt Markovics József nyug. pénzügyi tanácsos, 70 éves korában. — Id. Mándy Péter, Szatmár egykori érdemes alispánja s nyug. törvényeszi tanácsos, ehó 2-án elhunyt, 90 éves korában. Fiaiát éveiben Kazinczy Ferenczcel, rokonával Kőlcsey Ferenczcel és tanulóársával Fáy András-sal közlebbi viszonyban állott, s már akkor buzgón működött irodalmi és közügyekben; a magyar nyelvészettel aggkorában is szenvedélyesen foglalkozott. Az érdemes férfinak arczképét és életrajzát lapunk 1866. évi 29-dik számában közölte. — Sárváry Elek hírlapíró közlebb atyját, most pedig nejét veszté el: szül. Sléisinger Etelka asszonyt, ki 24 éves korában hunyt el.

SAKKJÁTÉK.

689-ik sz. f. — Gérecz Károlytól (Sárospatakon)

(A pesti sakk-körnek ajánlva)

Sötét.

Világos.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 684-ik számú feladvány megfejtése. (Makovszky Károlytól Erágában.)

- Vil. Söt. Söt. (b) Vil.
1. Fe6-d7 Ke5-f6(a) 1. Ke5-e4(c)
2. Hd4-f5+ Kg6-g5 v. f7 2. Hd4-f3 2. tetsz. szer.
3. Vc3-g7 matt. 3. Vc3-d3-d4 matt.

Helyesen fejtettek meg: Veszprémben: Fülöp József. — Miskolcon: Ozenthe József. — Gelsen: Sléisinger Zaigmond. — Kecskeméten: Galambos László. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Gyepszen: Kún Róza. — Szatmárott: Vas János. — A pesti sakk-kör.

Rövid értesítések. Pest: Sz. B. A beküldött négyes már két lépésben megfejthető 1. Kf1-e2 által. Azonkívül egy négy lépéses mellékfejtéssel bir. 1. Hd3-e5 f által.

Hibaigazítás. A multszámú 688. sz. f.-ban f1-re világos futár helyett a vil. király teendő. A közölt Bécs-London közötti játszamban pedig a 13-dik húzás a 12-dik helyébe teendő és viszont.

Nemzeti színház.

Péntek, jan. 31. „Julia.” Dráma 3 felv. Irta Feuillet; ford. Paulay. — „Női könyvek.” Vigj. 1 felv. Irta Siraudin és Thibaut. Szombat, febr. 1. „Fidelio.” Opera 2 felv. Zenéjét szerz. Beethoven. Vasárnap, febr. 2. „Szökött katona.” Népszimű 3 felv. Irta Szigligeti. Hétfő, febr. 3. „Az utolsó levél.” Vigjáték 3 felv. Irta Sardou; ford. Szerdahelyi. (Halmi F. ur utolsó fölleptül.) Kedd, febr. 4. „Norma.” Opera 2 felv. Zenéjét szerz. Bellini. Szerda, febr. 5. „Egy nő, ki az ablakon kiugrik.” Vigjáték 2 felv. Scribe után magyar szinre alkalmazta Somlki. Csütörtök, febr. 6. „Fidelio.” Opera 2 felv. Zenéjét szerz. Beethoven.

Szerkesztői mondanivaló.

A majusi menyasszony, felvidéki népszokás. Maga a népszokás, feltéve, hogy így van gyakorlatban, a mint elbeszélve, nem volna érdektelen. De az előadás nema tárgyhoz való. Ilyesmit természetos, gyermekes, keresetlen — szóval népies modorban kell elbeszélni, mire elég példát találhat ön, avagy csak a „Vasárnapi Ujság”-ban is. Hírlap- s novellairói (rosz) stílynak az effélénel semmi helye. A cikket azért most félre tesszük, s ha egyszer időnk lesz rá — átdolgozzuk. — K. J. A svéd regedel csinos s adni is fogjuk; majd hggz keresük Göthe egy hasonló tárgyu kedélyes dalát, a kettő együtt annál kedvesebb lesz. — Hajnik G. I. A költemény itt van. Azt az adatot majd megírja az eletrajzró A J. P. fordításából közendő mutatónyról látsatlanban s előre nem szólhatunk. A „B. P. Sz.”-be szánt küldemény megérkezett. — S. A. Ujhely. Az illető helyen még nem tudnk megkapni a választ; mihelyt megkapjuk: rögtön küldjük. — Debreczen. F. G. Nam megfedekezés; minket is ezer baj göttolt. Az újabb kívánatnak mindenképen igyekezzünk megfelelni. — Vatyá. S. D. A kérdezett lakása: Kerepesi-ut 65. szám. — Tóbi. R. A. A hirdetés megjelent s ennek vége, Hanem egy olyan jökevdü és kedvetelt agarász valami vídám agarászati leírást is küldhetne ám! — Stuttgart. I. L. Az említett tárgyak érdekesebbek volnaának s inkább lapunk keretébe illenek, mint a küldött cikik. — Hanva. S. M. Eddig már vette kiadóhivatalunk tudósítást. A tévedés helyre van igazítva: — Részünkről: hozta isten! — Pr. Gy. Mindig jó elemek, jó hang, s mindig a befejezés az, a mi még nem akar sikerülni. Öszintén méltányoljuk szép törekvéseit. — D. V. A kérdezett a pesti e. h. takerékpártár épületében lakik. A — r Pesten van.

Előfizetési fölhívás

VASÁRNAPI UJSÁG és Politikai Ujdonságok

1873-ik évi folyamára.

(Ismeretterjesztő és politikai hetilap. — Az egyik számos eredeti képpel illusztrálva; a másik rendkívüli mellékletekkel bővítve.)

Előfizetési föltételek:

Postán küldve vagy Pesten házhoz hordva. A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre (január—december) 10 ft. Félévre (január—június) 5 »

Csupán a Vasárnapi Ujság:

Egész évre (január—december) 6 ft. Félévre (január—június) 3 »

Csupán a Politikai Ujdonságok:

Egész évre (január—december) 5 ft. — kr Félévre (január—június) 2 » 50 »

Egyes előfizetések legelőszörüben postai utalvány által eszközölhetők, a melyre bérmentésitül csak egy darab 5 krajczáros bélyeg kívánatik.

Tíz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tiszteletpéldányt szolgáunk.

A Vasárnapi Ujság és P. Ujdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. 4.)

TARTALOM.

Driquet Péter (arczkép). — Az ösökről. — A hadnagyné tyukja (vége). — A lánygyermek nevelése. — Besztercevidéki oláhok (képpel). — A jég között (képpel). — Bombaytól Bagdadig, III. — Jégkísérés mesterséges uton. — Kossuth Lajos levele. — Szent Péter és az Ur. — A földfeletti vasut terve Uj-Yorkban (képpel). — Egyveleg. — Tarház: Irodalom és művészet. — Közintezetek, egy-letek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felölös szerkesztő Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Buda-Pest, februárius 16-án 1873.

Előfizetési föltételek: a Vasárnapi Uj-ág és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.

Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyzer hasábotott petit sor, vagy annak helye, egyszeri titatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszori titatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetésmenyeket előfog Bécsben: Oppelík Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haansenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 3. — Bélyegdíj, külön minden titatás után 30 krajczár.

Somerville Mary.

(1780—1872.)

A nők társadalmi egyenjogositásának kérdése végelemzésben e két kérdésen saroklik: nem gátolja-e a nőt természeti alkata, hogy a férfival a munkában, s van-e elégséges értelmi képessége, hogy a férfival a szellemi téren egyenjogúvá lehessen? mert e két pont az, melyen a nőt a férfival rendszeren gyöngébbnek szokás tartani, s e két gyöngő oldalról támadják meg társadalmi egyenjogúságra való törekvéseit.

Sem ideje, sem helye most és itt e kérdések eldöntésébe, avagy csak vitatásába is bocsátkoznunk. De nem nyomhattuk el magunkban a kérdés fölmerülését egy olyan nő arczképe előtt, ki azon a téren, hol a nők gyöngébbik oldalát rendszeren keresni szokta a büszke és uralkodó férfi-nem, — az értelmi tehetségek téren, a férfiak határtalanul legtöbbjét messze fölül multa, s egy-két legmagasabb szellem kivételével, a legjelesb értelmi tehetségű s tudományu férfikkal bizonyára egy rangban állott.

Somerville Mary ez, a mult évi nov. 9-én, 92 éves korában elhunyt angol tudós asszony.

Egy tudós asszony! de a szó valódi s legmagasabb értelmében. Mert nincs utálatosabb s nevetségesebb valami a tudákos asszonynál, ámbar biz' a tudákos férfi sem sokkal kedvesebb. De miután társadalmi rendünk és szokásaink szerint a férfiak bizonyos osztályainak tiszte a tanulás, a könyvek és a toll forgatása s mindennapi kenyere a tudomány: megbocsáthatóbb, ha ez osztályokban valódi tudósok helyett olykor a tudósságot csak negélyző, azzal hivalkodó áltudósokat, tudákosokat is találunk. A nőt azonban semmi társadalmi rend nem kényseríti, sem hogy tudós legyen, sem hogy annak látszassék; s ha nem az, és mégis annak akar látszani, méltán válik nevetségessé. Távol legyen tőlünk mindazáltal, hogy

a Somerville Mary példájából szabályt alkossunk s ugy mutassunk rá: hogy ime, egy valódi tudós asszony, kinek tudomány a férfiak között is ritkítja párját, tehát ilyen lehet minden asszony, és így a tudományos pályákat egyaránt nyitva kell tartani férfiak és asszonyok előtt. Sőt hajlandóbbak vagyunk Somerville Maryt valóságos kivételnek tartani s példájából csak annyira vonni következtetést, a mennyi csakugyan a legszorosabb logikával is következik: hogy t. i. nem lehetetlen a női szellemnek is az értel-

SOMERVILLE MARY.

miség s a tudomány legmagasb fokára emelkedni, s így a megvetés, melylyel sok férfi a nők értelmiségéről általában s kivétel nélkül beszélni szeret, legalább is jogosulatlan. Somerville Maryt mindenesetre kivételes

nőnek, a női nem legritkább s legszebb példányának tartjuk. Mert bár korunkban a tudományos kutatások eredményei meglehetősen hozzájárulhatók lettek mindenkinek, mégis a legritkább eset, hogy nők, szigorun matematikai tanulmányokra fordítsák figyelmüket s maguknak a megnyisígtani felsőbb elemzés módszereiben gyakorlottságot és teljes beavatottságot szerezzenek, mint a nő, kiről szólunk. Pedig ő nemcsak a számtannak szentelte magát; a természettudományokan is ritka foku

képzettséget szerzett, az ó és újkor klasszikus irodalmaiban egyenlőn jártas, ügyes rajzoló és festő volt, s a legkésőbb életkorig (mert ebben is kivételes volt, hogy a kilenczven évét csaknem minden öregségi gyöngesség nélkül érte meg!) nagy érdeklődéssel viseltetett minden tudományos és irodalmi mozgalom iránt. S mind ezek mellett kitünő jó feleség és anya tudott lenni, s a társalgásban oly igénytelen és szeretetreméltó volt, hogy az idegen nem is sejtette volna benne azon asszonyt, kinek tudományos hírneve rég tulszárnyalta hazája határait. S így példája, bármily kivételes is, biznosság arra, hogy a nő, a tudományosság mellett is, betöltheti női kötelességeit s megőrizheti nőies báját és kedvességét: oly igazság, melyet sokan kétségbe vonnak.

Somerville asszony, született Fairfax Mary, sir William Fairfax tengernagy (admiral) leánya, 1780-ban, karácson másodnapján született Jedburghban a lelkesítő lakon, hol anyja, unokatestvérénél dr. Somerville Tamás lelkesznél látogatóban volt. Neveltetését a kis Mary Edinburgh mellett Musselburghban, egy magánövelde mellett nyerte. Nem szándékosan képeztek tudósnak, mert csak annyira tanították, mint más középrendü vagy előkelő angol vagy skót kisasszonykakat. De ő, saját választásából,

HETI-NAPTÁR.

Hónapi-és hetinap	Katholikus és protestans naptár		Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára	N a p			H o l d		
	hossza	kél			nyug.	hossza	kél	nyug.		
9 Vasár	Február	Jan. (6)	Sebat R.	l	p	a	p	a	p	
10 Hétfő	E Apollonia sz.	28 G Friod. k.	12 Enök	320	50	7	17	5	13	
11 Kedd	Skolasztika szöz	29 Ipoly	13 Jakab	321	50	7	16	5	14	
12 Szerd	Skolasztika szöz	30 Nagy V.	14	322	51	7	15	5	15	
13 Csüt	Skolasztika szöz	31 Ozirus János	15 Örómm.	323	51	7	13	5	16	
14 Pént	Agáb, Barna	Barnika	16 Jáfet	324	52	7	11	5	17	
15 Szom.	Bálint	2 Februárius	17	325	53	7	10	5	18	
16 Szom.	Fauszt. Jovit	Fausztin	18 S. Jethre	326	53	7	9	5	19	

Hold változása. 1. Holdtölte 12. 49. 2 perczkoránálután 12 jóra kor.

korán eljegyezte magát a tudományoknak. A könyvek azonban épen nem akadályozták abban, hogy kétszer is férjhez menjen. Először Greig Sámuel kapitányhoz, a híres orosz admirál Greigne, Kronstadt erődítőjének, ki a svédeket Sweaborgnál megverte, fiához ment volt nőül. E házasságból egy fia származott, ki emberkört ért s ezelőtt néhány évvel halt meg. Első férje meghalván, Fairfax Mary néhány évig özvegyen élt, de akkor második házasságra lépett, és pedig egy rokonával Somerville Vilmossal, ugyanazon S. Tamás lelkész fiával, kinek házában Jedburghban született volt. E házasságból három leány származott, kik közül kettő túlélte anyját. E második férje soká a Jórémény-foknál volt tóbori orvos, később katonakórházi orvos Londonban. S a házastársak itt is laktak egész 1838-ig, a tudományok mellett gyermekeik nevelésével foglalkozva, s békés, szeretetteljes családi életben. 1838-ban azonban dr. Somerville, megrongált egészsége kényszerítette lemondani hivataláról és Olaszországba költözni, hol Rómában, majd Velenczében tartózkodtak. Egy időben megpróbálták ismét Angliába térni vissza, de az ottani levegőt a beteges Somerville nem szokhatván meg, ismét csak délebbre vonultak s előbb Münchenben, majd Genuában, végre Florenczben települtek meg, hol 1860-ban, jóval fölül a nyolczvan éven, halt meg a férj, majdnem oly agg nejét ismét özvegyen hagyva maga után. Ez azóta részint Spezziában, részint Turinban élt, 1867 tavaszán, mikor Nápolyba költözött, hol még 90 éve daczára is nagy érdeklődéssel nézte a Vezuv utóbbi nagyszerű kitörését. Egyszerre, minden előző betegség nélkül, november 29-kén lepte meg a halál, alig négy héttel előbb mint, 92 évét betöltötte volna.

Életének e nagyon is rövid s futólagos vázlatá után egy szintoly futó tekintetet vetünk tudományos s irodalmi működésére is. Érdeklődését a természeti és mennyiségtani tanulmányok iránt először is tengerész atyjának könyvei költötték föl. Többnyire titokban kellett tudományomjának ki-elégítést szereznie, mert szülői azt inkább akadályozták, mint elősegítették.

1811-ben többrendbeli matematikai pályakérdés megoldásával nyert jutalmat s érmet Edinburghban. Kisebb tudományos dolgozatokkal ezenkívül is fellépett s figyelmet gerjesztett; de szerénysége inkább visszavonulásra, mint nyilvános szereplésre ösztönözte. Első nagyszerű munkája, a Laplace nagy művének (a Mechanique céleste-nek) szabad s népszerűsített átdolgozása volt, saját jegyzeteivel, melyek tanúsítják, hogy a tudós nő egészen behatolt Laplace eszméibe és rendszerébe. Két év múlva (1834) következett eredeti műve: „A természeti tudományok összefüggéséről“, mely nevét már híressé tette a külföldön is. De a mi Somerville asszony tudományos hírnevét s dicsőségét a legmagasra emelte, s minden nyelvén a tudományok (talán csak magyarul nem!) elterjedve, általános feltűnést okozott, ugy mélységével, mint világos érthetőségével, melylyel a legszélesebb tudományosságot csaknem népszerűvé képes tenni: „Természeti földrajz“ czimű kétkötetes nagy munkája, mely e tudományágak maig is egyik legkitűnőbb terméke. 1845 óta, midőn először jelent meg, számos kiadást ért s folyvást közkézen forog. Maga Humboldt Sándor is, e tudományban a legnagyobb tekintély, nagy elismeréssel nyilatkozott e műről.

Még egy nagy, szintén két kötetes munkája jelent meg, a már ekkor 89 éves

agastyán tudós nőnek, a parány- és göröcsövi tudományról, melyben a göröcsövi vizsgálatok és a vegytani kísérletek legújabb eredményeit adja elő, szokott alaposágával és világoosságával.

De e nagy munkán kívül, melyek számára a tudományos irodalomban oly tiszteletre méltó helyet biztosítanak, még számtalanabb kisebb dolgozata is jelent meg. Söt élete végeig sem szűnt meg, agg kora daczára, tudományos és irodalmi foglalkozásaitól. Halála előtt néhány nappal is szorgalmasan dolgozott matematikai munkáitain, szórakozásul pedig Herodot történelmi művét olvasta a görög eredetiben és Darwin legújabb munkáját. Az öregség szokott gyöngeségei közül csak a siketség érte utol, mely gátolta őt az élőszóval való társalgásban, de az olvasás gyönyörétől mindvégig sem kellett megfosztania magát.

Vázlatos ismertetésünket egy angol folyóirat a „Saturday-review“ („Szombati szemle“) soraival zárjuk be, melyek mintegy feleletet adnak azon kérdésre, melyet közleményünk elején fölvetettünk s kimutatják Somerville Mary asszonynak és munkálkodásának tulajdonképi megillető helyét a tudományok terén.

„Ily értelmi erőt és valóban bámulatos szellemi képességet látva egy nőnél, könnyen azt kérdehetné valaki: minő jögon állítják sokan még most is, hogy a nők észbeli fejlettsége a férfiakénál jóval alsóbb fokú? Bizonyára lesznek sokan, kik a természetnek e nagy tudományu s ékesen szóló magyarázóját női Laplacnak vagy Humboldt-nak fogják tartani. Távolságunktól, hogy mi Somerville asszony nagyszerű érdemeiből bár csak egy mákszemnyit is levonni akarjunk, de meg vagyunk győződve, hogy első sorban épen maga Somerville asszony tiltakoznék minden oly szándék ellen, a mely a két különböző nem közt értelmi versengést akarna fölláttatni. Ő nem volt fölfedező a tudományok terén, csak épen a már fölfedezett igazságok népszerű magyarázója. Nem irigységből tesztük, s még kevésbbé akar-nánk azzal udvarlanságot követni el, midőn a férfi értelmét, vizsgáló, kutató és föltaláló képességét napvilághoz, a nőét holdvilághoz hasonlítjuk; ez utóbbi csak visszfénye az előbbinek. Azonban a legszívesebben elismerjük, hogy korunk és fajunk női közt egy sem volt, a ki a természeti adományoknak és tökéletes megállapodott műveltségnek oly nagy mértékűvel dicsekedhetett volna, mint Somerville asszony.“

Igy szól az idézett s elsőrangú angol folyóirat. Részünkről nem is kívánunk itéletlen semmit módosítani; csak azt tesz-szük hozzá: hogy a felfedező és uttörő lángész, az amolyan napvilág, a tudomány férfiai közt is ritka; és örülhetnénk, ha minden tudós, vagy legalább a nagyobb rész, avagy csak Somerville asszonyhoz volna is hasonló!

Hübele Balázs.

Mutatvány a Kisfaludy-társulat által pályakoszorozott költeményből.

(Balázs hosszú külföldi utjáról visszatérve, a vidéken jó szándékkal ábrándos tervekkel lép föl, de nem boldogul, tehát Pestre jő.)

Ah, más az élet itt! — S elnézi, telve Gyönyörrel a kőparba tört vizet,
Az ifjú Pester, „mely bizony ölvele Nyujt Corvin agg várának hű kezét.“
Új partsorát, mely a habból kikelve Néz pruttja néjével farkas-szemet. . .
— Kelet s nyugat, mult és jövő, vegyest: Szép vagy fonák arczoddal Budapest.

Oh szép — ha nyári napnak tiszta reggijén A fölkelő fény a Gellérre tűz,
S sziklá szar rovátkáján, üregjén Sugarat árny, sugarat meg árnyat üt;
Fenn a királylak oszilgó üvegjén Vakítva gyúl ki a viradti tűz,
S alant is a Duna sík tükriben: Mert hab, hajó, ember, még mind pihen.

Szép — ősi estén: túl a vérmezőre,
— A vár kicsorbitván a tág eget,
Mint szkatgatott papirt — pihentetőre Lecsúszik a nap a bástyák megett;
Árnyék takarja a tabáni póre Partot (e brouweri részleteket)
S a czik-czakos sötét árnyékba rejtett Körrajz homálya annyi szépet sejtet.

Száz lámpa, és alant vizképi mása,
Rezege függő tüzes szalagok,
A „Fecske“, „Hattyú“ röpké villanása,
A síklónál leköszó csillagok,
A holt morajt átböngő orditása
Egy vontatónak, mely pöffög, lohog,
Hosszu uszálylyal, Eltűnődve rajta:
„Csak mind magyar voln!“ sző Balázs sohajtvá.

Oh, ha magyar voln' e friss tett-erő,
E fürge nép, mely itt sűrög-forog!
Hogy épül gyár, malom, egetverő
Kémények, új és büszke ház-sorok;
Hány vállalat kel, hogy nyer a merő,
A pénz nem is cseppen, han m csorog;
A vérkeringés élő, friss, sebes,
Hogy a ki látja, lelke is repes.

Bank, társaság, egylet nő mint a gomba,
S Balázs örömmel mindezt élvezi;
Belé vegyül az élénk mozgámba,
Hisz a hazát dícsővé ez teszi,
Külföldi tökének jönek forgalomba,
Francz, belga, angol meg se' kérdezi
Kinek, mi célra, mily pénz s mennyi kell; —
Szilárd s korlátlan a magyar hitel.

Szegény Balázs! Őt a közügy vezérli
S nem nézi, hogy más ember ugy tesz-e?
De míg bizalmát szerzeszét fecseéri,
A többi honfinak van ám esze;
Bölcs ember a köz-jót ugyan beszéli,
Hanem maga felé hajlik keze;
S Balázs hányódva köztük össze-vissza,
Most kezdi látni: mit rejt a kulissza.

Lát álnok és irigy bujósdi-harcot,
Szent czél alá dugott önérdéket,
Lát bókölést, sok szemközt nyájias arcot,
Ki most gyalázta egymást hát megett;
Mit bálnak ők eikert, vagy köz-kudarczot,
S míg ajkuk országos czélt emleget,
Kezet fognak még az ördöggel is,
Ki bánja a hont, bár meggebed is.

És lát — de sokkal többet látni képzel:
A sok nagy ember mind hitvány úzér,
Az államférfit megvehetni pénzzel,
S még ára is szabott, hogy mennyit ér;
Mi haszna lelkesül és küzd vitében
A közlegény, midőn gaz a vezér?
Honszerlem, becsület hova tűnt el?
Megette egy száz gyomrú szörny: a schwindel.

„Ilyen kezekbe jut hát népem üdve?
Ily koncz-lesés-e önkormányzatunk?
Oh, hol van egy Mátyás király, hadd ütne Vas karja közé, mig javulhatunk!
Európa forr, körülünk zúgva, küzdve Váj medret más nép, csak mi poshadunk:
Hol van, ki a veszélyt majdan bevárja,
Ha túlsap gátjain a népek árja? —
— á — r —

S vihart, veszélyt Balázs mélyen tekintő Képzelve által százszorozva lát;
Igy vesz fajunk s helyén a hont előntő Jött-ment kalandorok vernek tanyát.
Kis népet elnyel a nagy; a jövendő Csak a nagy törzseké. — S Darwin tanát Olvasva búsan, lelke elfogul, —
„Ah jobb nekem: negotiis procul!“

„Ha volna mennydörgő szóm, hogy kiáltsam:
Hazám vakard le ez elődi fajt!
Ha voln' erőm, hogy álarczuk' lerántsam,
De egy kiáltó szóra vajh ki hajt?
Oh, jobb nekem falun, a hol ne lássam
E rut üzérkedést, szennyes zsbajt,
Hol a szó tán szilaj, de nem fanyar,
Tán nyers, de nyílt, hű, és talpig magyar.“

Eszébe jut vidám ifjonti kedve:
Mikor palaczk közt, boldog-részezen,
Minden pohárra „egy-egy seb heged be.“
A bánat félretéve függ szegen;
Baráti körben, gondokat feledve,
Hol ember embertől nem idegen,
Hol bizza nyujthatss még baráti jobbot . . .
— Az élet, oh százszorta boldogabb ott.

Egy magyarországi próféta.

(1871.)

A régi zsidóktól, Delphitől és Dodonától kezdve napjainkig, mindig akadtak, kivált vallásilag izgatott időkben, emberek, kik maguknak látnoki tehetséget tulajdonítottak, a jövendő titkait fölfedezhetni vélték, és valami magasabb mennyei inspirációval dicsekedtek. E jósolás a régi pogány vallásokban egész rendszerré fejlődött, a kereszténység első századaiban is föltűnt, de később az egyház mindenütt tiltólag, roszalólag lépven föl ellene — világos jelül, mint egy nagy angol történetirő, Lecky mondja, hogy nem volt szándékában a népeket amitással kormányozni, — majdnem egészen elenyészett. Majd a reformáció küzdelmei, és némely protestáns felekezetnek különös előszeretete az ó testamentom iránt, helyenként újra prófétákat támasztottak, de szerencsére gyér számmal, mulékony, habár nem is csekély hatással. E próféták közé tartozott Drabik vagy latinosan Drabicius Miklós is, kinek jövendölései a maguk korában világra szóltak, mig most csak tévelygése és rettentő sorsa költenek még emléke iránt részvétet, szánakozást. Történetét akarjuk elmondani e czikkben, mely csak töredéke egy ily című, sajtó alá készülő nagyobb munkának: „Wesselyni Ferencz nádor és társainak összeesküvése!“

Zrinyi, Frangepán és Nádasdy elfogatása s I. Rákóczi Ferencz fegyverletétele után, midőn már a fölkelés teljesen elnyomottnak látszott és az ország a császári hadak birtokában volt, Leopold király a „rebellesek“ megfenyítésére Pozsonyban judicum delegatum név alatt vérbíróságot állított föl, mely 1671-nek elején kezdé meg működését. Elnöke gr. Rottal János volt, német származású ember, de magyar indigena, ki magyarul jól beszélt, az ország viszonyait jól ismerte, és a bécsi kormányférfiak közt még legtöbb rokonszenvvel viseltetett a nemzet iránt. A bíróság többi tagjai Szelepcsényi György primás, Forgách Ádám tárnok, Zichy István kamarai gróf, Majthényi János személynök, Gubasóczy János czimzetes pécsi püspök és a királyi táblának világi és egyházi tagjai voltak. Közvádlokép Majláth Miklós koronaügyész — a most is virágzó gróf és nemes Majláth család őse, működött, de nem személyesen, hanem megbízottjai által, mig a vádlottak védelmét — a mennyiben kívánták — magán ügyvédek vitték.

A bíróság mintegy 230 embert idézett maga elé 1671. július közepéig, midőn működését befejezte. Számos halálos ítéletet mondott a meg nem jelenő makacsokra ugy, mint megjelenő, magukat védő vádlottakra — mely ítéletek hozatala előtt a bíróság egyházi tagjai mindig eltávoztak, mert mint papoknak, a kanoni jog szerint, nem volt szabad vért ontaniok. Az ítéletek közül azonban csak kettő hajtatott végre. Ápril 30-án, Zrinyi, Frangepán és Nádasdyval egy időben, Bónis Ferencznek vették fejét, jul. 16-án pedig két nappal a bíróságnak felosz-lása előtt Drabik Miklóst kiölték halálra.

Drabik Miklós nem volt magyar, hanem morva, kit II. Ferdinánd vallási üldözése, a 30 éves háboru iszonyai kergettek át Magyarországra, a trencsényi Ledeniczére. Hazájában pap volt Drahoturon, a cseh testvérek — a husziták e maradványának — felekezetében. Számkivetésében, hogy magát és családját fenntartsa, a papsokozás mellett posztókereskedéssel is foglalkozott, és sok-

szor kénytelen volt vétetni ama szigorú szabályok ellen, melyeket a papirend dekoruma tagjainak kötelességévé tesz. Bujdosó pap-társai, kik nagy számmal nyomorogtak akkor a magyar felvidéken, és maguk közt mintegy külön egyházat képeztek, nehezezzel látták ez „apostasiát“, — eltilták az egyházi tisztt gyakorlásától és még szigorubb büntetésekkel fenyegetőztek: mig a foglalkozás, melyért mindezt szenvednie kellett, még sem volt elegendő őt és családját tisztességesen eltartani.

Lelki keserőségéhez betegség, és nyomor járult. Midőn hazáját elhagyta, a császári katonák mindenét fölprédálták. Volt azonban még szülőföldön, a morvaországi Straszniczon, valami kis szőlője, melynek eladása által akart némileg inségén enyhíteni. Bár fejére, ha visszatér, halál volt réve: mégis 1638. februárban titkon átment Straszniczra. Azonban vevő nem akadt. Hazajötte kitudódott, és csak gyors futással tudta magát megmenteni. Leverten tért tehát vissza led-nicei házába, és nevének jajgatása fokozta szomorúságát.

Az éjjel — február 23. volt — nem tudott aludni. Imádkozott, fohászodott isten irtalmához, és ime — így beszélt maga — egyszerre mintegy magánkiáll erre észak felől nagy hadsereget látott jönni, hasonló-kép keletről is, és hallott hangot, mely így szólt hozzá: „Ne félj, ne légy türelmetlen! Én e seregekkel kioldom ellenségeitek megrontására!“ Azután öt évi szünet állott be, de 1643 óta gyakorta — bár mindig csak éjjel — ismétlődtek e látományok, és Drabik, ki első jelenéséről senkinek sem szólt semmit, most beszélni kezdett, Isten különös parancsolatjára, mert mindig ő, a három személyű egy Isten szólt neki, és néha látta az Atyát, kezében tartva a földgömböt, máskor a Fiút, szegekkel átvért kezeivel. Volt eset, hogy az Ur egész hosszú verseket dik-tált neki, máskor pedig számokat irt szeme elé. Nehányszor — mondá Drabik — föl-villant benne a gondolat, nem csak álom-e mind ez? de meggyőződött, hogy ébren van, sőt isten kétszer — midőn jelt kért tőle — ugy homlokon ütötte, hogy arca, mintha megégette volna, kivörösödött, és felesége reggel kérde: vajjon maga magát sér-tette-e meg?

A szerencsétlen embernek legkedvesebb reménye volt, hogy ismét vissza fog térhetni hazájába, és régi fényében fogja ismét láthatni a cseh egyházat, s ezt víziói meg is ígérték. A király, a fehérhegyi csata után elűzött Pfalci Frigyes, vissza fog térni Prágába, és a helyen, hol a cseh marttyrok vére folyt, üldözöki vére fog kiontatni. Eleve a svédokban, később a Rákóczi-házban bizott, a melyben az Ur választott eszközét látta. Már az öreg Györgynél megjelent volt 1645-ben, hogy királylyá fölkenje seregének színe előtt: de ép akkor köttetett meg a fegyverszünet III. Ferdinánddal, és a fejedelem maga elé sem bocsátá. Drabik azonban nem csüggedett, és egyszer (1652. ápril 5.) az ifju fejedelemasszonyt, Báthory Zsófiát látta fiával vízióban, és az Ur mondá: „Ez fog neki hitelt adni, ez fogja előmoz-dítani művét — bár az emberek nem vár-ják — fiával, kinek hosszúra fogja nyujtani életét!“ *) E jóslat nem teljesült, a fejedelemasszony és fia, I. Rákóczi Ferencz, buzgó katolicusokká és protestáns-üldözőkké lettek. Ép oly kevéssé következett be az eszményi kor, melyet az Ur szava a jövőrre ígért: „midőn az evangélium hirdetője ugy fog élni, mint a lutheranus papok. Püspö-kök és lelkészek feleséges emberek lesznek,

de nem jósággaikból fognak élni, mint a pá-pistáknál szokták, hanem mint a levitikák, csak a hivek tizedéből és önkéntes adományaiból. Minden templom mellett iskola lesz, melyben az ifjuság nem annyira világi bölcseségre, mi nevetés az ur szemében, mint isteni félelemre, jámbor életre fog tanitatni. A fejedelmek első lesznek az isteni tiszteletben, mint hajdan Dávid és Theodosius; és nem fogják többé nyomni az özvegyeket és árvákat, nem fogják kényük-kedvük szerint terhelni adókkal alatti-valóikat, és a katonaságnak nem ők, hanem az ország fog parancsolni. Szóval, midőn nem lesz igazságtalanság, midőn béke lesz a földön, Isten akarhatja szerint, Isten dicső-ségére.“ **) Ellenben minden rosz megmaradt. A babylóni k . . . a — a római egyház — a jesuiták, a barátok, a bálványozás el nem pusztult. Az osztrák ház, mely a cseh egyházat porba sújtá, megmaradt, s ez látszott neki a legfőbb akadályának. „Oh ausztriai ház — mondá az Ur egy ízben (1644. ápril 7.) — megkeményült szivéd! Elhagyd engem és megvedt törvényeim, bálványokat és festett képeket csinálván magadnak.“ Azután szemére hányta kegyetlenségét, és megjövendölé, hogy a népek sokaságát fogja föltámasztani ellene, és sem a spanyol, sem a pápa, sem más szövetségesei nem fogják megmenthetni, hogy ugy ne bánjanak vele, mint bánt el Illés próféta Achab és Baal papjaival. **)

Midőn a westphali béke (1648) e jóslatait is meghazudtolta, azzal világosztalta magát (1652), hogy Isten 380 esztendőre határozta az ausztriai ház uralkodását, mely időszakból még csak egy év van hátra. ***) és végre már csak napok voltak a végrom-lásig, de az csak nem akart bekövetkezni. Drabik azonban ki nem ábrándult. Az Isten utai csodálatosak, határozatai várhatnak — mint az Ur maga mondá kérdéseire. †) Némely csekélyebb dolog, mi bekövetkezett, böseges kárpótlást nyujtott neki csalódá-skiért, és erősen hitte, hogy 84 éves korában vissza fog térni hazájába, és ott feje zendi be békén sokat hányatott életét.

Hitét nem ingatá meg saját nevének kétékedése sem, nem a magyaroknak közönye, kikhez azért — az Ur parancsára — nem is fordult többé jóslataival. De az Ur azt is parancsolá, tegye közé jóslatait a világ minden nemzetének, legyen miként az utolsó ítéletnek trombitája. Minthogy azonban, mint afféle műveletlen falusi pap deakul nem, csak csehül tudott, s e nyelven írta volt le vízióit: hajdani iskolatársa és hitsorsosá-hoz a híres Komenius Jánoshoz, a tudós, de bujdosó és dült kedélyű nagy tanferiuhoz fordult, fordítsa deákra jóslatait. Komenius eleve habozott; de Drabik isteni rendeletet emlegetett és ő a művet valami Kottar nevű szilezita, s egy Poniatovszka Krisztina nevű cseh leány hasonló szellemű jóslataival 1657-ben kiadta, „a királyok királyának privilegiumával“, mint Drabik mondá: „annak megmutatására, hogy a hajdani egyháznak jós adománya még most semenyészett el, hanem fennmaradt e három egyben, világos szövétnekül a sötétségben bankodók vigasztalására, isten dicsőségére, az emberek oktatására.“

A munka, melynek „Lux in tenebris“, vagyis a sötétben fényesködő világosság nevet adtak, hamar elikt. Egy rövidebb kivonat, melyet Komenius (1663.) közzé tett, csak fokozta a közönség kíváncsiságát az egészre, mely 1665-ben Amsterdamban,

*) Lux in Tenebris II. 94. l.

***) I. h. II. 34. l.

†) I. h. II. 94. l.

‡) I. h. II. 204. l.

*) Lux in Tenebris, 1657-iki kiadás II. 115. l.

ujabb 270 vízióval megbővítve új kiadást nyert. Drabik nyelvezete időjárával nem lett mérsékelt, a katolika egyház az új kiadásban is Antikrisztus, Babiloniai Bestia, a Habsburgok Pharaok, hitszegő, vérszopó zsarnokok viperák, Acháb fajzatai maradtak, Lipótót ép oly kevéssé kímélte, mint nem kímélte volt a Ferdinándokat.

Komenius egészen neki batorodott a siker által, s a munkát még XIV. Lajos királynak is megküldé. Nagy neve sokat tön a mű kelendőségére, melynek azonban ellenségei is akadtak, és Komeniust éles toll-harcba keverték. Magyarhonban főképp Felinus Jakab puchoi lutheranus lelkész kelt ki Drabik ellen (1660), és koholmányok vagy ördögi szemfényvesztésnek bélyegző a jóslatokat: de Drabik nyilvánosan meg-

vette számba, a gyéren elszórt cserkesz népből egyetlen egy hősnek elveszte is egyórtékü volt egy hadseregnek az elvesztésével. A harc kimenetele nem lehetett kétséges.

De mily roppant megerőltetésbe került az északi kolosszusnak a talpalatnyi föld meghódítása! Páratlan az az erőmegfeszítés, melyet a világ legnagyobb birodalma a világ egyik legkisebb szabad nemzeté ellen kifejtett, míg igája alá tudta hajtani.

Az a küzdelem ott a hegyek között megdöbbentő volt. A cserkeszek, ha egyebet nem, kivívták vele maguknak egész Európa rokonszenvét. Szégyen Európára, hogy egyébbel nem ment segítségükre. Százazatokra menő orosz hadsereg sűrű hadoszlopai hömpölyögtek a Kaukaszus ellen, anélkül, hogy egy talpalatnyi földet el bírtak volna foglalni a szabad hegyek szabad térciből. Tömérdek ágyukkal, európaiak kifejlett technikai csapatokkal, kitűnő fegyverekkel küzdöttek a hegylakók édes-kevéssé és az is kőzetleges török

madtak egész kocsiszállományokat, tartalék csapatot, élelmi raktárakat; lelőtték az előőrseket vagy kémiszemlére küldött őrjáratokat, s nem egyszer volt eset reá, hogy az orosz tábor, a mikor már körülzáncolva egész biztonságban hitte magát, — riadni volt kénytelen, mert ott kebelében durrogtak a cserkesz puskák s villogtak a cserkesz handszárók.

Akkor jöttek rá az oroszok arra a gondolatra, hogy jó lenne talán a cserkeszek ellen mellékesen a százazernyi hadseregen kívül még oly csapatokat is küldeni, a melyek tökéletesen értik a cserkeszek harcmodorát, beszélik nyelvüket s ismerik a tájat. Az orosz birodalom nagy s a kancsuka alkalmas eszköz szolgálhat növelni. Ilyenek voltak a Fekete-tenger melletti kozákok, vakmerő, erőteljes, hegymászó és biztosan lövő emberek és a mellé oszobák, a kik maguk még szabadságra meg nem érve, kész eszközökül szolgáltak más népek szabadságának elnyomására. Az orosz nem tehetett volna jobb választást, mint mikor a saporogók

Cserkeszre leskelődő plastuni-k.

esküdött a puchoi és ledniczei papok előtt, hogy mind az, a mit eddig irt és beszélt, nem az ő, hanem Istennek szava és műve volt.

(Vége köv.) Pauler Gyula.

A plastuni-k.

Az a kis nép, mely a Fekete- és Kaspi-tenger közt fekvő hegyvidékre szorult, melyet a hagyomány és történelmi sejtélem oly közel rokonná tesz a magyarral, hosszú, hosszú évtizedekig küzdött a harcot a nála kétszázszorta nagyobb orosz birodalommal, függetlenségéért, szabadságaért. Hősök merültek föl a bátor, harcias nép kebelében, kik méltók arra, hogy a Leonidások és Zrinyiek sorában említessenek. Mit használt az óriásilag tulnyomó erő előtt a maroknyi vitézség! A hosszú küzdelem alatt, míg a roppant ellenség tizezreinek vesztét is alig

puskája és yatajánja ellen, s azért még se tudták, hogy a hol ma táborot vertek, nem lesznek-e kénytelenek holnap csufos futásban keresni menedéket.

Többször voltak kénytelenek, valahányszor idegen hatalommal háboruba keveredtek, ők maguk ajánlani békét azoknak, a kik ellen hódító hadjáratot viseltek, s a szegény hegylakók azt mindannyiszor elfogadták. Innen is látszik, hogy rokonok a magyarokkal. De a béke sohasem volt őszinte, sohasem volt hát tartós. A háboru kitört minduntalan.

Az utolsó kaukaszusi háborukor, mikor az orosz hadoszlopok minden oldalról előáramlottak, a sűrű, rengeteg erdőben, a melyeken keresztül kellett hatolniok, tömérdek embert vesztettek el. A cserkeszek sziklák, bokrok, hegyhasadékok, vízmosások rejtekébe búva, biztos golyókkal szedték le a hódító csapatok tisztjeit. A cserkeszek az előnyomult ellenségnek háta mögé vagy oldalába kerülve, kedvükre puffogtatták le biztos leshegylőkől az ellenük törő orosz csapatokat. Megtá-

ivadékaira vetette szemét. Ezek dicső árulóivá lőnek szomszédaiuknak pénzért és a kancsukától való féltökben.

Ezek a kozákok vontosövü, szűk öblü kettes angol löfegyverekkel voltak ellátva s csapatjaikba csak oly embert vettek föl, a ki jeles lövő hírében állott. Tökéletesen úgy voltak öltözve, mint maguk a cserkeszek, nehogy ezek megismerhessék. Lappangva jártak-keltek s többnyire előrsi szolgálásokat tettek. Ketten-hárman jártak együtt, csak nagyon ritkán legfeljebb hatan. Portyáztak keresztül-kasul mindenfelé, s meglapultak minden kőszirt, minden bokor mögött, mint a kigyó csuszta a cserjéken keresztül s mint a kopó követték a cserkeszek nyomait, lelőve közülök mindegyiket, a ki elég szerencsétlen volt hozzájuk lőtávolba jutni.

Plastuni-knak, hasoncsuszóknak, földönfekvőknek nevezettek azért a szokásukért, hogy macskamódra hason szótkak kuszni áldozatuk közelébe. Vadállatok voltak, nem emberek, leölt

ellenségeiknek rendesen levágták a fejét, vagy jobb kezét s az ellenség füleit diadaljelként viselték mellükön.

Képünk cserkeszre leskelődő két ily plastuni-t mutat.

Stanley utazása Livingstone fölkeresésére.

Stanley Henrik, a „New-York-Herald“ nagyhirű munkatársa és utazó levelezője, a már elvezettnek vélt Livingstone fölkeresése által állandóan megörökíté nevét a földrajzi kutatások és fölfedezések történetében. A bizonytalanság sötét fátyolát, mely a földrajzi tudományt e 60 éves ősz bajnokának hol- és hogyané föltűt borongott, s mely az egész tudós világot évekig aggodalomban tartá, a merész amerikai végre szerencsésen szélebbenté. Stanleynek a főrdemén kívül, melylyel nemcsak Livingstone-nak, hanem általán véve a földrajznak is valamennyi őszinte barátját nagy hála kötelezé, vannak még más irányban is érdemei. Délkeleti Afrika ismeretlen vadonait oly könnyed, oly élénk s mindamelllett is elég alapos leírásokban ismerteté meg az olvasó világgal, hogy e tekintetben jóval tudományosabb, de jóval is szárazabb és unalmasabb irányú elődei, Burton, Speke és Grant kapitány teljességgel nem állhatnak ki vele a versenyt. Az ott még most is uralgó szegénytelen rabszolgakereskedést különös figyelmé és tanulmánya tárgyává tette, úgy hogy utmutatásai nagyban elő fogják segíteni az angol kormány abbéli humanus törekvésé, hogy e botrányos üzelmeknek végre állandóan végét vothesse.

Stanley utazásait a múlt évben: „Hogy találtam meg dr. Livingstone-t“ című terjedelmes művének európa-szerte türelmetlenül várt megjelenésekor főbb vonásaiban már megismertettük olvasóinkkal.*) De az egész kalandos utazás oly gazdag érdekfeszítő részletekben és tanulságos ismeretekben, hogy annak terjedelmesebb ismertetése sem lesz azért fölösleges. A könyvét díszítő kitűnő rajzok csak nevelik a különben is élénk leírások, népe- és tájismertetések érdekességét s ezáltal Afrika e civilizálatlan, de gazdag és termékeny vidékei az oly emberek tudnivalóit és figyelmét is fölébresztik, a kik más különben ilyen dolgokkal nem igen törődtek.

I.

Miután Stanley az ugynevezett „New-York-Herald-expedició“ Zanzibárban kimondhatatlan fáradsággal és tetemes költséggel összeállította és karavánjai a szárazföldön Bagamoyoban összegyűlekeztek, az előcsapatokat 1872. február 18-án utnak indította. Az expedició 192 emberből állt. A vidék, melyen a „fekete földrés“ ismeretlen belseje felé hatoltak, elragadóan szép

*) A „V. U.“ 1872. évi 47-ik számában.

volt; ismeretlen fák, termékeny rónaságok, nevető, viruló növényzet kísérte őket jó darabig. A Kingani folyónak először jobb, később balpartján óriási füvek és alig járható cserjések (dzsungla) közt

kellett vívniok e kinzó „benszülőttek“ ellen. Stanley pompás arab lova részint a járványos betegségeknek, részint a moszkító mérges csipésének szintén áldozatul esett.

A karaván igen sok fáradság és vesződés után ápril 12-én Mussudi-ba érkezett. A helység az Ungerengeri folyó partján terül el igen szép termékeny vidéken. Valami husz mérföldnyi távolban hosszú hegylánc vonul el cukorsüveg alakú magas csúcsokkal, az előtérben hullámos termékeny síkföld, hatalmas fü- és virágtenyészettel borítva. A part vöröses talajából apró granitöbök emelkednek föl. A cukornád és kukorica mesés gazdagsággal tenyészik s a banánok hetven láb magasra nőnek. Szóval, e vidék Stanley leírása szerint valóságos édenkert.

Az Ungerengeri termékeny völgyében tovább utazva Stanley és karavánja néhány nap múlva Simbamvennibe, Useguha fővárosába érkezett. Stanley mindenre el volt készülve, csak arra nem, hogy Kelet-Afrika belsejében falfal körülvett városra találjon. Már pedig Simbamvenni, az „Oroszlán-város“, miként a benszülőttek nevezik, hatalmas köfalfal volt bekerítve.

„Mazanderánban, Persiában“ — írja Stanley — „ilyen látvány teljességgel nem lepett volna meg, de itt egészen váratlan volt az. A városnak körülbelül 1000 háza és 3000 lakója lehet, de a házak oly sűrűn álltak egymás mellett, hogy 5000 lakót is befogadhattak. A város házai feltűnőleg afrikai modorban vannak építve, míg az erődítési művek arab-persa jelleggel bírnak, a mennyiben a persa tervvel arab csinoság és könnyedség párosul bennök. Persiában 950 angol mérföldet lovagoltam be, de a nagy városokat kivéve sehol

egyét sem találtam olyat, mely Simbamvenninél különben lett volna megerősítve. A város területe fél □ mfd lehet s egyenszögű négyzetet képez. Minden szögletét erősen épült kőtornyok őrzik; a falakon, a négy főirány felé tekintve, a fal hosszúságnak épen a közepén a kis bejárat négy nyílás közvetíti, melyeket hatalmas szilárd kapuk zárnak be az ott bőven termő tekfából ácsolva és oly csinos faragásu arabeszkékkel borítva, hogy azok méltó bámulatba ejthetnek minden oda vetődött amerikai vagy európai utazót. Eleinte azt gondoltam, hogy e kapuk legalább is Zanzibárban készültek s úgy szállították ide azokat deszkánként; de később elgondolva, hogy Bagamoyo és Simbamvenni közt a közlekedés igen élénk, nem tartottam lehetetlennek, hogy e kapuk a partvidékről idevándorolt benszülőtt mesterek művei lehessenek, főleg miután majd minden háznál ilyeneket láttam, legfeljebb azzal a kevés különbséggel, hogy nem volt mindenik oly művésziül kidolgozva. A szultán palotája épen oly széles volt építve, mint a partvidéki városok szabb épületei hosszú lejtős fedelekkal, széles ereszekkel.“

Stanley afrikai utazásából: Egy város kapuja.

Stanley afrikai utazásából: Átkelés a Makata folyón.

kenő nedves lég miatt és a híres dél-afrikai legyeknek, szunyogoknak és darázsoknak ezer meg ezer milliói üldöztek a karavánt szüntelenül, s a hol megállapodtak, valóságos élethalál-harcot

E palotában Stanley ott létekor egy szultán lakott, — kívül később az ő embereinek is meggyűlt a baja — a híres Kisabengo legidősebb leánya. Kisabengo neve félelmes volt az egész környéken tulajdonosának egyetlen és gonosz hajlama miatt. Ő volt a legmerészebb rabzsolgarabok főnöke és az erős Simbavennit az „Oroszlán-város” ő alapította és erdőttele meg oly hatalmasan. Öregségében a „Kisabengo” nevet városra nevével oserítte föl s halála után leányát nevezte ki utódul, ki hasonlókép ezt a fejedelmi nevet fogadta el mint uralkodó.

Az utazó karaván Simbavennitől négy mérföldnyire ütötte föl tanyáját a folyó partján. Az esős évszak, a bensülöttek nyelvén „maszika”, ott érte őket az ut közepén. Stanleynek nem sokára keserves alkalmat nyílt tapasztalnia, hogy hiába szokta meg Arkanzás mocsárterületein az ottani egészségtelen éghajlat, mert azért az afrikai levegőt még sem tudja kiállani betegség nélkül. A látót is meglepte, de annak visszatérte legalább egynapig, ügyes gyógykezeléssel sikerült megakadályoznia.

Másnap tovább akartak utazni, de most az egyszer gazda nélkül csinálták meg a számítást. Az Ungerengeri, mely a száraz évszakban jelentélen patakocsa, most a „maszika” alatt óriási folyamná változott ki magát. Valami husz hegycsúcsról és két hosszú hegylánczról ömltek alá medrére a roppant víztömegek, hatalmas vizeséseket és zuhatagokat képezve köröskörül a láthatáron. Az Ungerengeri ragadozó folyamán lesz ilyenkor s átgázolásról még csak szó sem lehet.

E már magában véve is elég jelentékeny akadályhoz képezik oda még a folytonosan ömlő záport, mely az embert fal közé szorítja s mogorvává, néha dühössé teszi; valószínűs londoni eső volt az, melyet a sűrű köd még türethetlenebbé tett. A hely, hol tanyát ütöttek, a folyam innenszertől, a járványos betegségeknek valószínűs fészke volt, látni utalatos, visszacsaló rá gyűlöletes. A karavánok és teherhordók több nemzedéke által ott főlhalmozott piszok és rohadás csak egy nyüzsgött mindenféle császó-mászó férgek: fekete, vörös és fehér hangyák tették bátorlanná a helyet; mindenféle színi hernyók és ezerlábuak mászkáltak minden fűszálon és minden fa derekán; rut sárgafejű darazsok, melyek mérgesek, mint a skorpiók, s melyeknek fészkei százával csüngtek alá minden bokorról; egér nagyságu bogarak és pókok, melyek a szemétdombot majd fölvették a hátukra; szóval, mindenféle fajtájú, színi és alkatú féreg és bogár hemzsegett alattuk, felettük és körülöttük mindenütt.

April 23-án az ég kiséd kiderülvén, a karaván megragadta a kínálkozó alkalmat, hogy a folyón átkelhesse. Korán reggel öt óraker kezdtek meg a podgyások átszállítását, még pedig a lehető legprimitív módon hid segítségével. Ilyen hidon csakis a néregek vagy holmi született költőzanosok vállalkozhatna átmenni, de közönseges idegzetű halandó aligha. Még a könnyűlábu nyommezvi pagazik (teherhordók) is csak nehezen tudtak minden baj nélkül átkelni. Legelőször is a partól föl kell ugrani valamely fa ágára, mely magát a hidat képezi; de gyakran megesik, hogy a víz alá van merülve, s így, a ki ugrásközben elhibázta, könnyen a vízbe pottyant; mikor aztán az ember az ág végére jutott, neki rugaszkodik s átugrik a tulsó partra. Ez pedig a vállon 60—70 fontnyi teherrel nem a legkönnyebb dolog. Néha egyik fától a másikig erős és vastag főlondárköteleteket fosztanak ki, melyek az átkelésnél kitűnő szolgálatot tehetnek, hanem az ily előrelátás valószínűs fehér holló e vidék vad nepeinek.

A máhák és podgyások átszállítása mindamellett is szerencsésen minden baj nélkül végbe ment; igaz, hogy teljes öt óráig tartott s annyi erőfeszítés, hurag és káromkodás közt, hogy akár egy hadsereg is megfutmodott volna tőle.

És ez a keserves átgázolás nem volt ám utolsó Stanley veszélyes utjában. Alig haladtunk néhány nappi járó földre, s ismét új meg új folyó állta útjokat, melyeken át kellett gázolni. A Makata folyó, melynek széles völgyébe utazóink ápril hó vége felé jutottak, a roppant eszések folytán szintén kiáradt és az egész völgy mocsár- és vízlepte térséggé változott át. A kis patakocsa, mely a száraz évszakban föl sem tűnik, e téli eszések alkalmával roppant széles, ragadozó folyamná növekszik; ha pedig a „maszika” még a szokottnál is erősebb és tovább tart, a kiáradt folyó tengerré változtatja egész terjedelmes völgyvidékét.

A folyó Stanley ott létekor elanyyira föl volt

dsgadva és a rajta átvethető hid oly gyarló állapotban volt, hogy a podgyások átszállítása itt is öt hosszú órát vett igénybe. Azonban alig hogy lerakták utikészleteiket a tulsó parton, szerencsésen megőrizve azokat a vízbe hullástól, csakhamar iszonyu zápor kerekedett s egy megáztatott mindent, mintha órákig állt volna a Makata hullámai alatt.

És az utazás így ment napról napra fáradtsággal, vesződéssel, az éghajlat és elemek mostohaága ellen folytonosan küzdeve, védekezve, míg aztán később az emberek is kezet fogtak a természettel kifáradt, elcsigázott utasaink gyöt-résére.

A leánygyermek nevelése.

— Janet Pátlól. —

(Folytatás.)

A szépségről nem mondok roszt, ne hogy olyan választ kapjak mint Mousse Abbé Sévigné kisasszonytól, midőn azt mondá: „Hogy lehet a kisasszony olyanra büszke, a minél el kell rohadnia?” — „Nagyon helyes, válaszolá, de mig arra várokunk, addig nincs elrohadva.” Ez a felelet csipős és helyes. — Ha a szépséget azért kell megvetni, mert mulandó: akkor minden dolgot meg kell vetni, mert minden mulandó. Az életet is meg kell vetni, mert az is épen úgy elmúlik, mint a szépség.

Ha a nő szépsége hazugság, a tavasz szépsége is csak hazugság, mert ez még annál is mulandóbb. Azt mondják, hogy a tavasz megújul, — családós. A tavasz meghal és nem születik többé újra. Vagy azt hiszik, hogy e virágok a múlt tavasz virágai? — A mi itt van, az új tavasz, épen mint a világban minden ideyben egy új szépség tölti be vagy homályosítja el a hervadó szépségeket.

A minék jótékony hatása van, az nem lehet hazugság. Már pedig a szépségnek jó hatása van: mert a jellemmel párosult szép arcznak hatalmában van némelyik nemese lélekben saját erejének öntudatát és nagy rendeltetésének ambícióját fölbresztetni, vagy a főlháborodott lélekbe a szemérmert és méltóság érzetét visszahozni.

Tehát nem mondok azt, hogy a szépség hazugság; hanem a Rémusat asszony, igen helyes észrevételét alkalmazom: A szépség kötelesség, a királyságnak egy neme, és minden királyságnak kötelességei vannak. A szépség jóságot parancsol. Az ifjuság rendesen abban a tévhitben van, hogy ez nem jár együtt, s a jóságot az ostobasággal önkényit összevegyítik: nem tudják, hogy a jóság, a nőkben és a férfiakban egyaránt a legnagyobb erény.

Bossuet azt mondja, hogy midőn az isten a hősök lelkét alkotta, legelőbb is a jóságot tette belé; a mit Bossuet egy Condé lelkében nem tartott méltatlannak, egy ifju leány bátorokodik-e azt magához méltatlannak tartani?

A szépség szerénységet parancsol, — mert ha önmagadat bálványozod, akkor mások megunya visszavonulnak.

A szépség mindenki iránt kellemet és nyájasságot parancsol, mert hatalma nem korlátlan; a lázadási hajlam megvan az emberekben, s az önkényes zsarnoki igát hamar lerázzák magukról.

A szellem és jellem bájaival kísérve, a szépség bocsánatot nyer, tiszteletben és imádásban részesül. Ellenben ha kevély szeszélyes, hiú: akkor az úres főkét és szolgálókat kocsija elébe foghatja, de az okos és szellemű emberek, a jó izlés és szív emberei, azaz: azok, kiknek a véleménye valóban számít, ellene vannak.

A bölcsészet, mely azt tanítja, hogy a leggyengébb teremés, p. o.: egy virág vagy

rovar szépsége a láthatatlan még meg nem teremés szépsége visszasugárzása, — a bölcsészet, mondom, nem ellensége a szépségnek; de miután ily magas származást ad neki, ez által kötelezettségét is növeli.

A természetből nyert előnyök nem azért adattak, hogy szeszélyünk szerint használjuk, s azokat, kik meg vannak tőle fosztva, szégyenitsük és lealázzuk; inkább arra való, hogy erényeink tárgyát képezzék, s a természetből minél több kedvezésben részesültünk, annál többről tartoznak számot adni.

E törvény alól a szépség sincs kivéve: nem szabad magát tekintetbe venni, sem azt tűrnie, hogy mint egy istenséggel bánjanak; vagy ha már istenségnek tartja magát, olyan nyelven kell vele beszélni, mint Bossuet a királyokkal, midőn azt mondta nekik: „Oh királyok, istenek vagytok, de hus és vérből való istenek, a sár és por istenei!” — Ez elég arra, hogy az alakra való büszkeséget kevesbitse, s a lélekben fölbresztse a vágyat, hogy magátalaposabb és becslésre méltóbb előnyökkel tartsa fönn.

Ha a szépségre nem kell büszkének lenni, az ellenkezőjeféle sem szabad kétségbe esni. A rútságnak ezértfele módja van az egyensúly helyre állítani, s az előnyöket a maga részére megtartani. Ha az arcz vonásainak a kifejezést adja meg a becst, akkor a természetből kevesebb kedvezésben részesült alak, de a melyről a szellem és jóság szelid benyomása sugárzik, sokkal több tetszést fog aratni, mint az a tökéletesebb alak, melyen a szeretetreméltó és nélkülözhetetlen kifejezés hiányzik.

Azonban ne feledjük, hogy a nőnek hol van a helye? élete hol foly le? A benső családi életben. — Vagyis azt kérdezem, hogy a bensőség boldogságára mit ért az, hogy az arczvonások nem épen a legszályosabbak? Ha az ember megszokás által, a társalgó termében levő legszebb képet közönyösen nézi, vagy nem is nézi, mennyivel hamarabb rá un egy rossz természetű szépségre, a ki már nem szedi össze magát, hogy férjének tessék, minden hódító tulajdonságait a külvilágnak tartva fenn? Söt ellenkezőleg, a szépség hiánya a férj szemelőtt igen piciny hiba, ha a kellemet vidámság és gyöngédség pótolja: ez érzelmei kifejezése nem kölcsönöz-e az arcznak egy bizonyos szépséget?

E szerint a benső, a mélységes, tiszta szeretet a szépség és rútság közt levő különbséget hamar eloszlatja.

* * *

A szépségről térjünk azon művészetre, mely azt értékesíti, azaz: a piperére. Itt már valamivel több van, mert a szépség a természetből jő, de a piperé magunktól: a piperé saját művünk, kimutathatjuk általa jó tulajdonságainkat vagy hibáinkat.

Az öltözködés művészetében a fényűzést és izlést meg kell különböztetni. A fényűzést a felesleg, az izlés a szükséges. A fényűzés csak a gazdagoknak van fentartva, de az izlés minden osztályt megillet, s az egyenlőséget helyre állítja. A fényűzés egy esély, s a személylvel semmi összekötetésben sincsen, valódi boldogságot nem ad; ellenben az izlés az egyén saját tulajdonsága; tagadhatatlan, hogy nem erény, de minden esetre érdem.

A fényűzés viszonylagos dolog, mert a mi az egyiknek fényűzés, a másiknak nem az; a császárnének gyémántokat viselni, nem fényűzés, de a paraszttasszonynak kalapot viselni, már fényűzés.

A fényűzés gyakran az izlés ellensége,

az izlés dolga a fényűzésben is megkülönböztetni, hogy melyik korhoz és álláshoz mi illik.

Főképen e fiatal leányoknál nincs helyén a fényűzés; a szép és sok pipere ártalmára van a szép nőnek.

Szeretném, ha az ifju leányoknak már magával az öltözködéssel a művészet- és erényből leckeiket lehetne adni. Miután a pipere művészetének föltételeit oly bámulatosan értik, az egyszerű eszmék segítségével a magasabb eszmékre is fogékonyakká lehetnek őket tenni, s azokat velök megértetni.

A művészet elvei, a kisebb és nagyobb dolgokban egyaránt, mindig ugyanazok maradnak. Egy csinosan öltözködő nő öntudatlanul is Raphael vagy Racine amaz elveit követi, melyek szerint azok remekműveiket alkották.

Mit tesz a szép nő, midőn magát ékesíti? Némileg eszményíti önmagát, értékesíti magát minden hazugság alkalmazása nélkül, a vonalok rendezése és a színek ügyes megválasztása és fölhasználásának művészetével által kiemeli egyéniségének kellemesebb oldalait, önmagán ugyanazt a munkát viszi végbe, mit egy nagy festő a mintáján; nem olyanok mutatja magát előttünk, mint a milyen rendesen, hanem a milyennek az ember ohajtana, hogy legyen, szebb, mint a valótságban, és még sem szünet meg ő lenni. Az igazi művészet föltételeit, mely nemesít, tisztít és nem éktelenít, a saját példáján meg lehetne vele értetni; a botrányoktól kirívó öltözékek példája által, hol színek összhangzatára nem ügyelnek s az ékitést tulságba viszik, a visszaszító, boszantó álművészet vagyis kontárkodást meg lehetne velök értetni.

A hazugság és mesterkedtség sérti a szemet, s a jó izlést fölláztatja.

Az igazi és az álművészet különbsége hasonlít ahhoz az ifju leányhoz, a ki izléssel választja meg a színeket, melyek arcz bőre színi fényt kiemelik, és azon nő között, a ki magát festi.

A pipere erkölcsi iskola is lehet; mert ha az ifju leány hamar érti, hogy az általános tetszés megnyerésére legbiztosabb mód bizonyos kellemel és összhangzattal rendezett, izletes egyszerű öltözködés, nem fogja-e megérteni, hogy ha ugyan ezen tulajdonságokat jellembe viszi át, még jobban fog tetszeni. Nem létezik-e benső szépi-tésünkre is egy külön művészet, az izlésnek bizonyos neme, mely az egyszerűségben, szerénységben és szűzies ártatlanságban áll. És azon általános összhangzatban, a hol az ember nem vesz észre semmit, a mi kiválóképen tündököljék, de a hol az egész kedves, kellemes és bájoló?

Nem tudom, hogy az erkölcsnek kötelessége-e az ifju leányokban a pipere és öltözködés iránt való előszeretet és hajlamot minden kivétel és tartózkodás nélkül kárhozatni, s a szükségesen kívül mindent betiltani?

Azt hiszem, hogy tulhajtának a czélon, kik a női természet legelőkelőbb ösztönét betiltják; természetes, hogy ezt a hajlamot nem kell fejleszteni és biztatni, de talán jó lesz e gyarlóságot elnézni és megbocsátani. A tulságba viteltől való félelem nem szabad, hogy az erkölcs tanítót hazugságra késztesse, hogy rosznak mondja azt, a mi nem az.

A tetszvágy ártatlan obajtásában én nem látok semmi roszt, e vágy bölcs vezetése, és mindenkinek vagyoni állapotához való alkalmazása nem egyéb, mint az a vágy, hogy környezetének örömet csináljon, s

kedves és szeretetre méltó viseletével boldogságot árasztson.

Az igaz, hogy egy kis hiúság is vegyül e vágyba; de hát nincsen-e ez meg minden érzeményeinkben? E tetszvágyat igyekezzünk nemes és magasztos eszmék által emelni, aztán engedjük, hogy az előnyöket ártatlanul élvezzék; ne legyünk a gondviselés iránt oly háladatlanok, hogy teremtményeiben a szeretetreméltóság vágyát visszafojtsuk.

De ha a szemnek és szellemnek való ártatlan tetszeni vágyát megbocsátom, ezt nem azért teszem, hogy a hamis tetszélésnek a gonosz és gyilkoló kaczerágnak, mely dicsőségét találja benne, hogy az okosabb agyvelőket is megzavarja, s undok gyözelmeit áldozatai száma után számítja, hogy az ilyen megvetést érdemlő kaczerágnak feyvert adjak a kezébe. Az ilyen magaviselet vad és aljas játék, nem méltó az igazi nőhöz, kinek szent hivatása egy becsületes férfit megnyerni, szeretni, és saját boldogságát férje és gyermekei boldogsága által biztosítani.

(Folyt. követ.)

A Kisfaludy-társaság ünnepélyes nagygyűlése.

(Február 9.)

A Kisfaludy-társaság alapításától fogva hosszú ideig mindenkor február 6-dikán szokta évi ünnepélyes nagygyűlését tartani, mig nem egynehány évvel ezelőtt kiderült, hogy Kisfaludy Károly február 5-dikén született. Ettől fogva a társaság elhagyta a szoroson vett születésnapot s a február 5-dikét követő vasárnapon szokta nagygyűléseit megtartani, mely alkalommal a nagy közönség előtt számol évi munkálkodásáról s egyszerűen a tagok munkáiból érdekes szépirodalmi fölolvásokat rendez a hallgatóság számára. Ez ünnepek 1862. februárja óta, kivált az első években, rendkívül látogatottak voltak, s bár a farsagnak csaknem derekára szoktak esni, mindig nagyon szép közönség szokott rajtuk lenni a mivel körök mindkét nemű ifjabb tagjaiból. Ujabban a fővárosi közönség kezdi ezeket az üléseket is elhanyagolni, s a hölgyek kivált az idei üléseken oly csekély számmal jelennek meg, mintha csak a természetudományi társulat minapi határozata folytán egyenesen azt akarták demonstrálni, hogy nekik nem kell a szépirodalom, ők átmennek a természetudományok mezéjére.

Hanem a fővárosi különböző iskolák növendékei: azok most is hűségesen ott voltak nagy számmal, mint rendesen, szigazolták, hogy az ifjuság a költészet kora.

A tagok sem voltak különös nagy számmal, s kivált a fővárosban lakók néhány, mintha rendszeresen kerülne a Kisfaludy-társaságot, csak ritkán vetődik havi vagy évi ülésekre.

A műsor elég érdekes volt, bár egyes számainál a társaság még értékesebb dolgokat is szokott más években felmutatni.

Kevésel 10 óra után megjelentek a tagok, s Toldy Ferenc első elnök, Greguss Ágost fő- és Tóth Kálmán másodélnök az elnöki asztal mellett foglaltak helyet. Gyulai Pált, kit a társaság közelről választott másodélnökévé, betegsége tartotta távol.

Toldy Ferenc elnöki beszéde a szokott elnöki beszédektől az által különbözött, hogy egy emlékszerző-szerű részlet képezte fő érdekét: Szigligeti Edét, a társaság nagy érdemű tagját ünnepelte azon alkalomból, hogy a társaság életének most lefolyt éve alatt érte meg szépirodalmunk Szigligeti századik színműve színi jutását. Mint ha csak azokat akarta volna czáfólni, kik e lankadatlan derék író pályáját kisebbiteni szokták, egész melegséggel emelte ki és rajzolta érdemeit.

„Nem fájdalomnak kell hangot adnom ez órában valami keserítő vesztésű felett, — mondá a veterán, irodalmi bajnok, özölözvén arra, hogy ez évben a társaság beltalgai közül senkit el nem rabolt a halál, — hanem élő jelennek nyújthatom ez intézet képében az elismerés zálogát; annak, kinek hosszú, kitűnő és sikeres munkássága költséztünk virágzását, többet mondok: nemzet-

ségünk nagy ügyét hathatósan előmozdítván, nemzet tapsaiban, sőt a nemzetet magát azonító fejedelem elismerésében is részesítettett azon az emlékezetes napon, midőn kevés havak előtt a világot ábrázoló deszkákon századik művét mutathatta föl.” „A magyar színeszet története, melyből a közönség a nemzeti hősök egy új osztályával ismerkednek meg, nincs még megírva, de ha meglend, nagy hely jut benne Szigligetinek, ki 1834-ben a budai jatkészin tagjává szegődve, s ott tizenkét forint havi díjon tengődve, a hivatás vigasztaló erejével kezdett a színirodalom művelésének, folyvást tanult és dolgozott, egy-egy hibás darabot két-két jobbal elfelejtve s a drámairodalomnak hathatós lendületet adva. Abban, hogy lett állandó színház, hogy színeszetünk szellemi szükség, színirodalmunk termékeny lett, Szigligeti lankadatlan munkásságának tekintélyes része van. Husz ízben aratta ő az elsőség koszorúit. Igenis, — folytatá Toldy — ezek a te érdemeid, melyeket elfogultság nélkül s őszinte elismeréssel e gyűléseket előtű hirdethetnem, szerencsémnek érzem magamat.”

Toldy beszéde élénk hatást tett a közönségre. Midőn Szigligeti nevét először ejté ki, főlhangzott a közönség éljene, s még zajosabban hangzott föl, midőn a beszéd végével Toldy fölállt a kezét szoritott Szigligetivel, ki érdemei következtében sok szép dicséret meghallgatására volt itélve.

Greguss Ágost olvasta föl ezután titkári jelentését. Először Bowring János kültág haláláról emlékezett, ki akkor irányozta felénk a nyugoti nemzetek és kiváltkép Anglia figyelmét, midőn nemzetünk még rokonszenvesebb figyelem tárgya épen nem volt. Áttért aztán a társaság működésére. Egy év alatt a társaság kiadásában hét könyv jelent meg: az „Évlapok” 7-dik kötet, Závodszy „Bessenyei”-je, Racine „Bajazet”-je (ford. Paulay.), s „Phaedra”-ja (ford. Farkas Á.) Moière vijátékából három, (ford. Szász Károly), Laboulaye „Abdalah”-ja (ford. Berzák Á.) s Vajda János kisebb költeményei. Közébebb megjelenek Shakespeare elbeszélő s lantos költeményei s Cervantes „Don Quijotte”-ja, remélhetőleg: Doré híres rajzaival. A társulat 37 kötetet küld kiadásából a világtárlatra. A társulat alapító tagjai a lefolyt évben tizennyolcgyal szaporodtak. A balsó tagok száma kettővel szaporodott: Toldy Istvánnal s Berzák Árpáddal; a kültagok száma Ring Mihálylyal. A tagok és vendégek műveinek a havi ülésben történt felolvasását sorolva föl, érdekes volt hallani, hogy a felolvasott művek közt a vers mennyisége rendkívül felülmulja benők a prózát, annyira, hogy a verses felolvasóknak a prózaiak tized részét sem képezik. Próza mindössze öt került elő, s még ez ötből is négy csak felolvasott költemények kísérő magyarázata volt.

A titkári jelentés után a fölolvadások következtek.

Györy Vilmos egy költeményrét olvasott föl: egyiknek címe „A remete”, a másiké „Az apostolok” s a tanszerű elvont eszmét testesíti meg a költő hogy az ember rendeltetésé nem az, hogy a világot megvetve, tőle félrevonuljon, hanem hogy benne munkálkodva javítsa.

Mint Györy, ugy Saighy Jelei Ede is maga olvasta „Másvilági bűnhődés” című beszélyét, melyben Horváth György színelposztónak földi és másvilági életét írja le. Horváth Györggyel 1835. aug. 18-án találkozott Budán, a ki épen akkor tért meg Balaton-Füredről, hol Komlössy színtársulatánál színelposztó volt. E hivatala gyakorlása közben beleszeret egy Amália nevű leányba, de irni-olvani nem tudván, Pistával, az első szerelmelel iratott a leányhoz leveleket; a tőle kapott leveleket aztán Pistával olvastatta el, míg egy szép reggelen azon veszi észre magát, hogy a leánynak hűt nyomát sem találta föl a szülői háznál; Pista, az első szerelmelel szöktette el, s akkor derült ki, hogy őt csak postának használták. Ilyenféle esapásai voltak Horváth Györgynek. A második sors-végzet csapása Hetényi társulatánál érte Szereposztásból felcsoportt színesznek, elvett egy szép színésznőt, s mivel őnmaga olvasni nem tudott, neje által olvastatta el szerepeit, s így tanulta be azokat. De neje belefáradván e nehéz munkába, egy alkalommal a primadonna szerepét tanulta be vele, s volt este skandalum az előadáson. Így szabadult meg aztán a nő Horváth Györgytől. A másvilágot mindenki azzal bűnhődik, a mi bűnét vétkezett, Horváth Györgyről pedig kitűnő, hogy nem tud irni és olvasni, bolgók lélekkel változtatták mindaddig míg irni-olvani megtal. Két hétig bolgott

T Á R H A Z.

Irodalom és művészet.

— (A „Pesti Napló” Petőfiről.) Mult számunkban egy pár sor észrevételt tettünk a „P. N.” bíráljának azon nézete ellen, a melyben Petőfi családja költeményeit kisebbíti. A nevezett lap február 13-iki első lapja egész cikkben felel ez egy mondatra s bővebben kifejti, a mit korábban rövidebben mondott Petőfiről. A mennyivel hosszabb egy cikk egy rövid mondatnál: annyival több hibás nézet és botlás fér bele, ha valaki hamis és téves szempontból és fordé felfogással itél. A „P. N.” kritikusan is ez a szerencsétlenség: a bővebb kifejtés által csak tetézi hibáit, melyek most már menthetlenek. Kifejti ez a kritikus, — egy pár rövid idézettel s Petőfinak nem legjellemzőbb műveiből természetesen, — hogy Petőfinak kevés megülepdedtség volt; családi költészet, mézeshegyi szárnyalás, fölfelé törő röpkedés. Azután kifejti, hogy „Petőfi számára szilaj, gazdag, ragyogó szellem kétség kívül inkább biztosítja a halhatatlanságot, mint érzelmeinek mélysége. Egyes gyöngyei, pl. „A jó öreg kocsmáros”, kivétel képeznek s azon hitet költik, hogy Petőfi — ha tovább él, nyugodtabb napokban, békésebb viszonyok közt — intenzívtásban ismerhető volna”, s ez így foly megnehány mondaton át, fölületesen mutogatva, hogy „Petőfi nem oly mintaképe az érzelmei mélységnek, hogy senkit se lehessen hozzá fogni.” — Terünk nem enged hosszu és kimerítő czáfolatot; csak utaljuk az olvasót Petőfirre. Olvassa el a valaki Petőfinak 1843-1844 közt megjelent családias költeményeit, s meg fogja látni, hogy a „Távolból”, („Kis lak áll a nagy Duna mentében”), „A jó öreg kocsmáros”, „Karácson” („En hozám is benézett a karácson”) stb. mély érzés, a „Levél István ösémhez”, „Füstbe ment terv” („Egész uton, haza felé Azon gondolkozám”), „Fekete kenyér”, „Anyám tyukja” s még egész sereg más, „megülepdedtség” tekintetben semmi kifogás alá nem esnek. Hátán nevéhez nem mély és „megülepdedt” érzéssel szól? Olvassa el, a ki nem ismeri, az „Egy-egy és most”, „Azokon a szepkék hogyekentul”, „A mióta én megházasoltam”, „Áll meg feleségem” stb. című és kezdetű verseket s a mélységben és megülepdedtségen kívül az érzésnek azt a közvetlenségét, igazságát és őszinteségét fogja bennük találni, a mely nemcsak Tóth Kálmánnak fölébe, hanem a világ első lantos költőivel egy színvonalra emeli Petőfit. Hát azt a verset soha sem olvasta a „P. N.” bírálja, melynek címe „Szeptember végén”? Még ez az excentrikus félsz hajló helyzet is oly kifogástalan mély és a mi fő, oly őszinte érzéssel, a merengésnek azzal a vonzó varázssal van írva, hogy ez egy vers idezése feldönti a bíráló ur szerencsétlen hasonlítását. — Nem is lehet szó az egész Naplóbeli állításról. A ki a „Téli esték”-et írta, az megmutatta, hogy a családi viszonyok képe oly mélyen és megülepdedten gyökerezik érzéseiben, hogy ha saját családi viszonyaitsoha nem énekelte volna, még akkor is igaztalan ócsárlás volna a „P. N.” ítélete. — Csak még egyet. Figyelmeztetjük a „P. N.” íróját, hogy mi csakugyan nem hiszünk, hogy „Vajda szenvedélye erősebb, Szász Károly formatökélye bevégzetebb”, mint Petőfié s ezt szintén csakugyan nem lehet egy képzett és a dologhoz igazában értő bírálónak mondani. Ez állítás nem „absurdum”, nem „képtelenség” ugyan, mert igaz, hogy való is lehetne, de épen úgy nem való, mint a T. K-nal való egybeazonosság. — Ha majd a „P. N.” bírálja az irodalom történetébe is bele tekint, meg fogja látni, hogy költőink úgy szólva Petőfi után vették észre, hogy az embernek apja, anyja s családja is van. Előtte Vörösmartyknak egy pár epigrammáján kívül alig szól valamelyik költő apjáról vagy anyjáról. Ezt Petőfi tette a költészet közelelti tárgyává; tőle tanulták költőink (s Tóth K. is) megszerezni apjakat, főként anyjakat s az otthont, a testvéreket, a gyermekkori dajkát és játszótársakat, s azóta dalolja csaknem mindenki, de bizonyára egyik sem átértette, megülepdedtebb melegséggel, mint Petőfi, kinek egészséges, jó, a természetes s mégis csaknem a vallásos imádat mélységeig magasuló gyermeki szeretetét anyja, otthona s szülőföldé iránt azóta sem érte utól magyar költő. Ennyit minden esetre szükségesnek tartottunk elmondani. Ennyi méltánylatot csak megérdemel

két fia közül, kikkel anyja nem ok nélkül díszkedett oly nagyon, tizedik életévét egyik sem érte meg. Hermogenes ki 15 éves korában Marc Aurélnak szónoklatot tanított, s ki az akkori Görögország leghíresebb szónokain is tul telt, nem halt ugyan meg, de 24 éves korában elvesztette képességeit s elfeledé mindazt, a mit korábban tanult. Pica di Mirandola 32 éves korában halt meg; Johannes Secundus 25 éves korában, miután 15 éves korában kitűnő latin és görög verseket írt s a jogban és egyéb tudományokban a legalaposabb jártasságot szerzett. Pascal, kinek nagy szelleme már 10 éves korában kifejlődött, alig élt 33 évet. Legcsodálatosabb eset, a mit egy német lap említ föl, — de a melynek már alig mernék hitelt adni, — hogy t. i. 1791-ben Lübeckben egy Heinekem Henrik nevű gyermek csak négy évet élt, de 10 hónapos korában már tisztán s értelmesen beszélt; 12 hónapos korában a Pentateuchust könyv nélkül tanulta, s mikor 15 hónapos volt, teljesen ismerte az Ó- és Új-testamentomot. Két éves korában az ó-kor történetét jól ismerte, latinul s az újabb nyelveken is hibátlanul beszélt volna. Hanem alkalmasint az utóbbi adatokra is tüszszenteni lehetne, mint Hári bácsi elbeszéléseire a furfangos diák.

** (A társalgás tárgyai.) Egy párisi tárcsázó mondja: A társalgás tárgyat mindig a vendégek számára kell meghatározni. Ha tizenketten vannak együtt, utazásokról, irodalomról folyhat a beszélgetés; ha nyolczan, a szépművészetről, tudományról, új találmányokról; ha hatan, politikáról, bölcsészetről; négyen már szélelemről, regényes kalandokról társalognak; három hasonlóképp; ha ketten vannak együtt, ez már tulajdonképen anynyi, mintha egyedül lennének, mert mindegyik csak magáról és saját viszonyairól beszél.

** (A látogatógéjek Khindaban.) A látogatógéjek skarlátvörös színűek s a betűk nagysága mutatja rajtuk a név tulajdonosának rangját. Minél nagyobb a betű, annál magasabb a rang. Az ismerősök nevezetes esetek alkalmával több névjegyet szoktak küldeni egymásnak; minél több a küldött névjegy, annál nagyobb az a tisztelet, a mit kifejezni ohajtottak. A név rendesen a jegy legaljára van nyomtatva, s a név alá oda vannak írva a következő jellemzetes jelzők: „az ön igen buta testvére”, vagy „az ön legméltatlanabb barátja, a ki tiszteletét ohajtván kifejezni, porban fűröszi fejét ön előtt.” — Az ismerős, a ki egy nagy csomó ilyen névjegyet kapott, az ünnepélyes alkalom elmúltával rendesen vissza szokta küldeni a névjegyeket, miután azok kiállítására igen sok pénzbe kerül és senki sem kívánja a saját „igen buta testvért” tulságos költsége bevérni.

** (Uj találmány.) A konnektikot-riveri vaspályán kísérletet tettek a már gyakran említett papír vasúti kocsierekkel; a kísérlet előnyösnek bizonyult be. Az eddig használt kerek egy drágák: ezen újabb találmány sokkal jobb és jutányosabb is, minthogy a papirkerek tartóabak, jobban megkímélik a sineket és enyhébben gördülnek s nem csinálnak oly zajt, mint a vaske-rekek. E kerek közönséges szalmapapírból vannak készíttve, melynek lapjai egymásra ragasztva s 7000 mázsányi nyomással vannak kitéve, mely azokat erős kemény tömeggé alkotja, mely aztán mint a fa feldolgozható. A tengely 25 tonna nyomással tolatik bele, a keréksínek aczából vannak, s 1/4-nyi szegélyvel vannak ellátva, mely a papírt visszatartja. A kerék két külső oldala oda alkalmazott s szögekkel összekötött vaslemezrel van megóva. A keréksín a papír erejében participál, miután közvetlen rá van alkalmazva. Ha a kísérlet csakugyan sikerül és a papirkerek alkalmazásába jönnek a vasutaknál, egy a szalma keresetesebb árucikké válhatik.

** (Mennyit ér egy cethal?) Egy pör következtében, mely közelebből az Egyesült-Államok-ban tárgyalatott, e kérdést következőleg oldották meg: Egy középnyagyságú cethalból nyerhető 150 tonna zsiradék és 2000 font halcsont; mindkettőnek értéke körülbelül 11 ezer tallért képvisel.

beszédét abban hagyta, rögtön hozzá siettek s ajándékot kértek tőle, a miért oly könnyen hívók valának. Mert ámbár hogy az eszükök igen barátságosak és szolgálatkészek mind egymással, mind az idegenekkel szemben, kiket „kabunak” — neknek neveznek, azért mégsem állják meg legesekélyebb szolgálataikat is megfizettetni. No de hisz a Krisztus koporsóját sem őrték ingyen! — gondolnák magukban, ha ugyan a Krisztus történetét most is úgy ismernek, mint Egede János hittérítő korában.

Hogy azonban az eszükök ingyen is tud néha udvarias lenni, mellékelt rajzunk kétségbevonhatatlanul bebizonyítja. Pedig az 6 udvariasságuk valamicskével kényelmetlenebb a miénkél s a mennyben többnyire a jégen és jó magas foku hideg mellett szokot végbemenni, valóban teljes joggal nevezhetjük azt „hideg udvariasságnak.” Az eszükök jámbor népét tudvalevőleg különösen három furcsa szokás különbözteti meg tőlünk „civilizált” nemzetektől: egyik az, hogy 6k teljes életükben halzsírral élnek, a másik pedig az, hogy semmiféle, sem alkotmányos, sem abszolút kormányt nem ismerve, adót sohasem fizetnek. A harmadik szokás, az a legfurcsább. Ha két eszükimő találkozik egymással, rögtön térdre bocsátkozik a jégen mind a kettő s térdén egymás közölsége csuszva, orraikat egymáshoz dörzsölik; ez náluk az egymást üdvözlés módja. S. L.

Eszükimő közönsésmódja.

Egyveleg.

** (Mámor-kedvelő állatok.) A mámor utáni hajlam nem csupán az emberi nem tulajdona, hanem az állatvilágra is kiterjed. A maoskák a *teucurium marum* és a *valeriana* növényfajokat nem éhség csillapítás kedvéért eszik, hanem hogy magukat lerészegítsék. *Livingstone* szerint az afrikai elefántok sokat szagolálnak bizonyos gyümölcs-nem után, mely őket mámoros állapotba ejti. Indiában a szelíd elefántok is igen nagy kedvelői a szeszes italoknak, különösen a rizsből készült arraknak. Vezetők azzal serkentik őket serényebb munkára, hogy az arrakos palaczkot mutogatják előttük, melynek tartalma munkájok jutalma leend. Azilynemű italtelvezett állat valódi gyöngykedvében van, játszik, ugrándozik, mint a gyermek, s zemei bődít mámortól csillognak. Volt eset rá, hogy midőn az igért italt az állattól gaddája megtagadta, az annyira felbőszült, hogy elfeledve szokásos szerénységét és halálját jótévoje iránt, őt agyon verte. *Darwin* majmokat látott dohányszani valódi kedvtőltséssel és *Brehm* bizonyosága szerint az észak-afrikai benzülötök is úgy fogdoszák a majmokat, hogy bizonyos lerészegítő sörrel itatják őket. Valóban úgy lát-szik tehát, mintha a mámor vagyis inkább az ital utáni vágy a természeti jelenségek közé tartoznék.

© (Korán érett gyermekek.) Baillet 163 gyermeket sorol elő, kik rendkívüli szellemi tehetségekkel voltak megáldva, de a kik közül csak néhányan értek el magasabb életkort. *Quintilianus*

tőlünk Petőfi szelleme abban az ünnepélyes évben, midőn egyik első magyar lap így ünnepli Magyarországot első lantos költőjének ötven éves jubileumát. — (A „Déliabók hóse” című költői beszélyből már „Hübele Balás” cím alatt — mint a bíráló ajánlották — több mutatványt közölt napi lapjainkban a még folyvást névtelen szerző. A Reform, Hon, Ellenőr, Fővárosi Lapok mind érdekes részleteket, vagy egy-egy jól rajzolt képet közölnek, s mi, a mai számunkban közölt részt a „Hon” után adjuk. Ugyane költemény szerzőjéhez a következő felhívást olvassuk a lapokban: — „A Kisfaludy-társaság által jutalmazott költői beszély, a „Déliabók hóse” szerzője meg nem nevezve magát, ezenel a nyilvánosság utján kérem őt föl, nyujtson módot, hogy vele a műkiadás ügyében közlekedhessem. Budapestben, február 10-én. *Greguss Agost*, titkár.” — A szerző még eddig nem nevezte meg magát.

** (Az Athenaeum kiadásában) Jókai Mórtól négy kötet elbeszélés és rajz jelent meg. Egyik kötetben ezek vannak: „Chinchilla hercege”, „Keröld a szepet”, „Baróthy Ilona”, „A rútak rútja”. A másodikban: „Két menyegző”, „A vérontás anyaga”, „Petőfi??”, „A magyar „ur” Amerikában”, „A hosszu haju hölyg”, „A harmadikban: „A fekete sereg”, „A sajtó ez cenzura Magyarországon”. A negyedikben: „A fránya hadnagy”, „Mégsem lesz belőle tekintetes asszony”, „Hol leszünk két év múlva”, „Br. Jósika Miklós”, „Egy szónok, a ki el nem áll”. Egy-egy kötet ára 1 frt. — Ugyancsak az Athenaeumnál jelent meg egy névtelen rópirat „Földművelésünk reformja” cím alatt, melyben a szerző 100 felsőházi tag kinevezését követeli még a jelenlegi tagokhoz.

** (A budapesti nyomdászok) nagyszerű emlékkönyvet terveznek az évben megtartandó magyar nyomdászati jubileum megörökítésére. Ez idén lesz 400 éve, hogy az első nyomtatott könyv Magyarországon Heltai nyomdájából kikerült. Az akadémia szintén megünnepeli e jubileumot s valószínűleg a vidéki nyomdászok szintén hozzá járulnak e nap megörökítéséhez.

Közintézetek, egyletek.

** (A magyar tud. akadémiá) történetudományi osztályának febr. 10-én tartott ülésében Frank Vilmos olvasta föl *Pauler* Gyula I. tag értekezését „Wesselényi Ferenc nádor összeesküvéséről.” Ez érdekes tanulmány hazánk történetének egy még eddig nem igen világos pontját tárgyalja új okmányok és új források alapján. A Wesselényi-Zrínyi-Nádasdy-fele összeesküvésnek története — mond az értekező — igen hézagosan, sőt nagy részben egészen hamisan olvasható történet-íróinknál, mert annak hiteles forrásai a budai kamarai és a bécsi titkos levéltárban csak a legújabb időben váltak hozzáférhetőkké. — Mintegy első felvonását Wesselényi Ferenc szereplése képezi. Gróf Wesselényi Ferenc, Magyarország nádora, 1655 — 1667-ig, ifjúsága óta az udvari pártosz tartozott. Tizenhét éves korában reformátusból katolikusává, és pedig buzgó katolikusává léten, már vallásánál fogva Ausztriához vonzódott, s a törökhöz szító protestantsizmussal szemben. E mellett azonban magyar hazafi maradt; hivatalánál fogva az ország sérelmeinek szószólója, mi által mindinkább alászállt az udvar kegyében. De a magyarországi elégtelenség sem nézte meg 1664 körül jó szemmel, mert nem talált elég erőlyesnek az ország jogainak megvédésében. E jogok pedig sokféle csorbultak szenvedtek. Wesselényi környezete az elégtelenség pártján állott, egy neje Széchy Mária, Bory Mihály, bessenyei Nagy Ferenc nyíltan lázítottak a bécsi udvar ellen; ezek reá vették a nádort, hogy az ország védelmére hazafii szövetséget hozzon létre. Legelőször is Zrínyi Pétert, Horvátország bánját nyerték meg, ki a nemzetnek első katonája, s korlátolt felfogású férfi volt. Zrínyi XIV. Lajos francia királyljal akart szövetséget, Magyarország szabadságának megtartása mellett a német birodalom keretébe felvételni, és a magyar kir. székbe Bourbon herceget ültetni. Franciaország biztatta Magyarországot, hogy Ausztriának zavarokat okozzon, de sem pénz, sem sereget

nem adott. Wesselényinek nem tetszett e megbizhatlan magatartás s a régi magyar ellenlé példájára, a törökhöz fordult, hogy szivfájdalommal és lelki küzdelemmel, de a kényeztetés hatására. Magyarországot védőnkévé, — de nem urává — kívánta választani a szultánt, mint Erdélyben történt, hogy évi tiszteletdíjat, de nem adót fizetne neki az ország; viszonzólagát fejében a szultán Magyarországot ezentul nemcsak nem fogja háborgatni, hanem köteles azt védeni is kiiltmegetadás oltal. A magyarok terveit Bethlen Miklós közlé az erdélyi fejedelemmel, s az a portával. Azonban, hogy a portán valamire lehessen menni, pénz kellett, az pedig a magyaroknak nem volt. A francia kormány, sem követe Gremonville nem bízott Wesselényiben, és így a szövetség — bár e y új talmas taggal, a nagy eszt, de öszöz és lelkiismeretlen gr. Nádasdy Ferenc országbíróval szaporodott, — semmivel nem tudott előbbre menni. Nádasdy Ferenc és a protestantsoknak némely beavatott főemberei — Szuhay Mátyas, Szepessy Pál, Fáy László és mások — helyeselték a török szövetséget. Zrínyi Péter azt tartá, hogy orvosság, mely roszabb a halálnál; Wesselényi pedig legjobban békés uton szerette volna megörvösölni az ország bajait. Ő még mindig nagy kegyelettel viseltetett a király, I. Lipót iránt; midőn az egyik összeesküvő, Vitnyódy lest akart neki hányni és őt elfogni, Wesselényi megtiltá a merényletet. Nem szünt meg kérni, könyörögni az udvarnál a haza érdekében, bár maga is tudt, hogy hiába. Megvilant agyában a gondolat, hogy kolostorba vonul, de neje és környezete lebeszélte és legalább külsőleg a szövetség élén megtarták, de mire az összeesküdek Nádasdy elnöklete alatt korábbi megállapodás szerint 1667. márcz. 1-én Bésztercebányán öszeggyűltek, hogy a törökkel való szövetekezés feltételeit véglegesen megállapítsák: Wesselényi már köszvény által gyötörve tanácskozásaikról mitsem tudott, és a gyűlés befejezte után, márcz. 28-án 1667-ben Tót-Lipcsén meghalt. Négy év múlva, miután az összeesküvés felfedeztetett, őt is rebelisnek nyilvánítá a pozsonyi vérbíróság, és örökösét jószágvesztésre ítélte. — E nagy érdeklődéssel fogadott értekezés után *Wenzel* Gusztáv r. tag tartott előadást, egy magyar jogtörténelmi kérdést, az arany bulla némely pontjainak alkalmazását világoztat meg egy 1352-ből vett, eddig ismeretlen adat által.

** (A természettudományi társulat) febr. 7-én tartá az évi első „estélyét”, melyen dr. Hirschler a rövidlátásról, Kriesch János a korallokról tartott előadást. Ily természettudományi estélyek lesznek még márcz. 7-én, ápr. 4-én, május 2-án, mindig pénteken d. u. 6 órakor a vegytani intézet termében, míg szakülésait a természettudományi társulat az akadémia palotájában febr. 19-én, márcz. 19-én, ápr. 15-én és máj. 14-én, mindig szerdán d. u. 5 órakor tartja.

** (A magyar földrajzi társulat) f. hó 16-án vasárnap délelőtti 11 órakor az akadémia palotájában gyűlést tart, melyen következő felolvasások fognak tartatni: „A földrajzi tudomány jelen állásáról” *Hunfalvy* Jánostól, „*Livingstone* felfedeztetése Stanley által *Sámi* Lajostól. Az alap-szabályok értelmében a társulat ily gyűlésein nem tagok bemeneti díjt fizetnek. Bementi jegyek *Aigner* Lajos könyvkereskedésében (a váci utcában), s a gyűlés napján az akadémia kapusánál kaphatók. Személyjegy ára 50 kr., család-jegyé — 5 személyre — 1 frt. A társulati tagok fölkértenek, hogy évjegyüket magukkal hozzák.

Egyház és iskola.

** (A „*Ludovicum*” tanára) e hadtani intézet nagy termében három felolvasási estélyt tartanak, melyre a művelt közönség bármely tagját szivesen látják. Először (febr. 18-án) Kápolnai István ezüsdas és mohácsi csatáról s Takács Lajos a háborújogról olvasnak; másodízben (márcz. 4-én) Forinyák Gyula őrnagy a lovasság harci alkalmazásáról s oldaltudásairól s Szilágyi Sándor egy történelmi tárgyról; harmadízben Bulyovszky őrnagy a tüzféségről, Somogyi Rudolf a katonai távirati történetéről, Corzan Gábor pedig a gyarkortál mértan egy tárgyáról.

**** (Gymnáziumi tankönyvek.)** A vallás- és közoktatási miniszter megengedte, hogy a *Mészáros* Nándor budai kir. főgymnáziumi rendes tanár által az 5. és 6. gymnáziumi osztály számára szerkesztett, „Görög olvasókönyv” című munka, sa *Baráth* Ferencz pesti ref. főgymnáziumi tanár által a gymnáziumok 3. és 4., továbbá a reáliskolák megfelelő osztályai számára szerkesztett „Magyar tan- és olvasókönyv” című munka a középtanodák érintett osztályaiban tankönyvül használtatassanak.

Közlekedés

**** (A Margit-sziget csúcsán épülő hid)** tárgyában a közlekedési miniszter jelentést tett a képviselőháznak. E szerint a hid hossza 280 öl, szélessége tekintettel a lóvasútra 53 öl lenni, melyből a gyalog járdákra 9—9 láb, a kocsisútra 30 láb jut. A hid öt pilléren fog nyugodni. A szabadon álló középoszlopról egy hidív fog huzatni a Margit-sziget felől épített s itt egy hidfőben végződő töltésig 42 láb szélességben; ebből a gyalog járdára 9—9 láb, a kocsisútra 24 láb esik. A hidnak a városokkal való összeköttetésére ugy a pesti, mint a budai hidfőnél egy gyámfalak közé fogott töltés fog vezetetni. A hid az államnak 4 millió frtba kerül, s 1874. decz. 31-kén fog átadattatni a forgalomnak, de csak jul. 1-jén lesz teljesen kiépítve.

**** (Levelezés Törökországgal.)** Február 1-jétől kezdve Törökország azon helyeire, hol cs. kir. postahivatalok léteznek, valamint Alexandriába is küldhetők levelezési lapok 4 krnyi díj mellett. E czélra a két kr-ra szóló közönséges levelezési lapok használndók és a 4 krnyi porto kiegyenlítéséül még 2 kros levéljeggyel látandók el.

Mi újság?

**** (Karolina Augustia császárné és királyné)** temetése Bécsben febr. 13-án d. u. igen nagy közönség tódulása között ment végbe. A magyar kormányt Szilávy miniszterelnök, gr. Pejacsevich, br. Wenckheim és Szende miniszterek, a magyar országgyűlés két házát pedig Majláth országbíró és Perczel Béla, a képviselőház alelnöke képviselték. E két utóbbit a király kihallgatáson is fogadta, midőn az országgyűlés részvétét tolmácsolták. Képviselőházunk a temetés napján nem tartott ülést. A kir. udvar a gyászbeszéd miatt három hónapig gyászt fog viselni. Gizella főhercegnő esküvőjét azonban nem halasztják el, hanem az udvari gyászt szakítják félbe akkor néhány napra. Az elhunyt fejedelmi asszonyról megemlítjük, hogy első férje Vilmos württembergi trónörökös volt, mivel 1808-ban kelt össze. A trónörökös azonban mindjárt az esküvő után búcsút vett nejétől s ekkép mi sem állt utjában annak, hogy a házasságot 1815-ben véglegesen fölbontsák; I. Ferencz császár és magyar királylyal 1816. nov. 10-kén kelt egybe.

**** (Amadeo spanyol király)** a miniszteriumával fölmerült újabb viszály folytán febr. 11-kén lemondott a trónról, s miután állhatatosan megmaradt e szándéka mellett, a kortes elfogadta a király lemondását, s 258 szóval 32 ellenében kikiáltotta a köztársaságot. Amadeo és családja már el is hagyta Madridot és Liessabonba ment, honnan egy olasz hajó fogja haza szállítani. Spanyolországban még eddig nyugalom uralkodik, s Figueras elnöke alatt új miniszterium alakult, melyben Castellar vezeti a külügyi tárczát. A király lemondási híre a külföldön tartózkodó trónkövetelők mint valami jó prédára, úgy igyekeznek Spanyolországba jutni. A Párisban tartózkodó legitimitisták a karlista lázadás támogatására 2 millió frankot gyűjtöttek. Az Orleans-hercegek pedig 20 millió frankot adtak Montpellier híveinek rendelkezésére, a hadsereg megnyerése végett. Az alfonsisták Spanyolországba sietnek. Kezdek emlegetni ismét Hohenzollern jelöltségét is, mely annak idejében francia-porosz háborúra közvetlen okul szolgált.

**** (Tóth Vilmos belügyminiszter)** a kormány-előnknek bejelenté lemondási szándékát. Ő már előbb is elhatározta ezt, most pedig, betegeskedése miatt, orvosainak tanácsa megerősíték e szándékban; csak addig marad hivatalában, míg utódjáról gondoskodnak.

**** (Az „Athenaeum”)** irodalmi és nyomdarezszyény-társulat elhatározta, hogy a „Pesti Napló” szerkesztőségétől julius elejével visszalépendő Kemény Zsigmondnak, ki egészségégi szempontból Erdélyben lakó testvéréhez vonult, a „Napló” körüli érdemeinek elismeréséül, élte fogyatékáig évenkénti ezer forint tiszteletdíjat fog adni. E szép elhatározás bizonyára közölséssel fog találkozni.

**** (Az aradi honvéd-szoborról),** melynek ünnepélyes leleplezése febr. 8-án ment végbe, írja a „Föv. Lapok” aradi levelezője: „A szobor, kararai márványból, már régebben készen állt, eldugva a takarékpénztár kertjébe, miután sok idő telt bele, míg a föllállítás helyével tisztába jöttünk. Sokan a temetőbe, mások a templomba, még többen nyilvános helyre szánták. Az utolsó szándék győzött és pedig helyesea. A szobor ama fényes győzelem emlékére lett állítva, midőn Arad hősi fiai a már akkor is öreg Boczkó Dániel tüzélsére, ki sétabottal indult elől, és Asztalos Sándor példájára, ki a ma is az aradi honvédegyletnél lévő zászlót kézbe ragadva vezette a hősokeket, kiverték az ellenséget Arad falai közül. Az emlék tehát helyén áll a főtti sétány felső végén mintegy bejáratánál a városnak, hol minden érkező idegennek egyszerre szemébe tűnik. A szobor, melyet Arad megye és város polgárainak adományából a honvédegylet Aradi Zsigmond jeles ifju szobránakkal és földinkek készítettet, tédrelő, életnagyságu hölgyalakot ábrázol, s így inkább gyászolja az 1849-ik évi febr. 8-ának áldozatait, mint dicsőíti a nap hőseit, de különös benyomást tesz a szemlélőre az egész emlék talapatzával együtt, melyet csinos vaskerítés övez körül.” (A szobor rajzát közölte a „V. U.” 1870. évfolyama 21 számában.)

**** (Kossuth Pestén.)** A „P. Lloyd” január 31-diki számában a Pannónia szálloda vendégei sorában az első név ez volt: „L. Kossuth, Deputirter von H.-M.-Vásárhely.” Valami léha ember csinálhatta a méltatlan tréfát, hogy Kossuth nevét beírta az idegenek névjegyzékébe.

**** (Hódmező-Vásárhelyen)** nagy örömmel fogadták a képviselőház azon végzését, mely e várost a szabad kir. városok sorába emelte. A városháza tornyán két napig lengett a nemzeti zászló, hirdetve a városra nézve nagyfontosságú eseményt.

**** (A kerepesi-utat)** a Rókus-kórházig még ez évben boulevarddá akarják alakítani, aszfaltjárdával és faültetvényekkel.

**** (Az újpesti kikötőben)** ez idén 400 hajó telett, melyek értéke több millióra rug.

**** (Szerb-tamburások.)** A külföldre (Páris, London, Sz.-Pétervárra) utazó és a világhiállítás idejére Bécsbe szerződöttetett 14 tagból álló zombori szerb tamburás banda időzik jelenleg a fővárosban. A vendéglőkben játszanak és fényes öltönyükkel (vörösös nadrág, fehér selyem mellény, sötétbarna dúsan aranyozott kabát és vörös fesz) is feltűnnek.

† (Halálhírek.) *Prónay György*, egykor Nógrád megye főszolgabírója, e hó 2-án 51 éves korában meghalt. — *Losoncon Kálmácsky Gyula* köz- és váltóügyvéd f. hó 11-én tüdővészben elhunyt.

Nemzeti színház.

Péntek, febr. 7. Előszór: „*Rabagas*.” Vigjáték 5 felv. Irtá Sardou; ford. Deák Farkas.
Szombat, febr. 8. „*Tannhäuser*.” Opera 3 felv. Szövegét s zenéjét szerzette Wagner Richard.
Vasárnap, febr. 9. „*Farsangi iskola*.” Vigjáték 4 felv. Irtá Vahot Imre.
Hétfő, febr. 10. „*Rabagas*.” Vigjáték 5 felv. Irtá Sardou; ford. Deák Farkas.

Kedd, febr. 11. „*Ördög Róbert*.” Opera 5 felv. Zenéjét szerz. Meyerbeer.

Szerda, febr. 12. „*Az égben*.” Vigjáték 2 felv. Irtá Balázs S. — „*Női könnyek*.” Vigjáték 1 felv. Irták Sirandin és Thibaut.

Csütörtök, febr. 13. Karolina Augustza császárné és királyné temetése napján a színház zárva volt.

Szerkesztői mondanivaló.

— **E. G.** A 3 db költemény csakugyan nem sokat ér. Van bennök némi könnyűség s természetes hang; de sem eszméket, sem érzéseket nem énekelnek. Annyi azonban látszik belőlök, hogy ön a tollat elég jól forgatja, s azért reméljük, hogy a kilátásba helyezett népszerűtetés használható lesz; csak igyekezzék igaz lenni a rajzban, őszinte a részletekben s kevésbé akarjon újat és meglepőt, mint élethivat s jól mondani. Elvárjuk.

— **Sz. g. a. a.** A kimenetel nem értjük. Hogy a szép asszonyt férje nem szereti, ez mit sem magyaráz; ha mondani: hogy ő nem szereti férjét, ebből többet lehetne csinálni. Így azonban az egésznek nincs alapja s nincs lélektani értéke, pedig a nélkül a ballada el nem lehet.

— **Pest. B. P.** „*Álmaimban*” — semmi.
— **H. D.** „*Lassan lobog*.” Egy pár csinos strofa van benne; különösen a negyedik. Sőt az egésznek kölcsönöz némi érdekét a természetes s őszinte hang. De mégis, költői értéke s művészi alkata nem lévén, ama jó tulajdonok nem menthetik meg — a papirkosártól.

— **O. L.** „*Derű után boru*.” Üres, prózai, lapos. A költészet csak abból áll benne, hogy a sorok (a lehető leggyarabbb) rimekbe csendülnek.

— **P. T.** „*A honvéd s kardja*.” Azért a parányi eszméért, ha annak mondható, így hosszú elbeszélést! Nem ér semmit.

— **Sz. i. S.** „*A valkói vár*” a kályhában, a többi közleményeket a „P. U.”-ban helyezzük el.

— **Ipoly-Nyék. Z. A.** A kívánatot teljesítjük. A régi lapot köszönettel vettük.

— **B. Gyarmath. L. S.** A dolgozatról nem szólhatunk, míg nem látjuk. Ha lapunkba illő: szívesen fogadjuk.

— **S. Patak.** „*Viszhang*.” Olyan dolgokra vonatkozik, melyeket már rég elfeledek; jutalmazza az illetőket nemes öntudatuk.

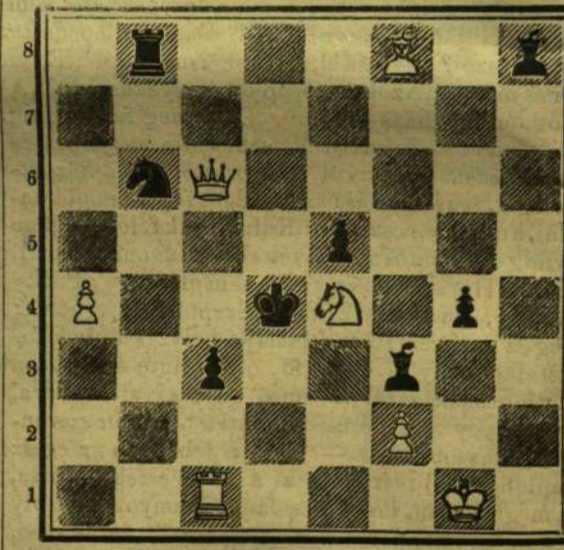
SAKKJATEK.

690-ik sz. f. — Minkwicz Jánostól

(Lipcsében.)

(I. díjat nyert feladvány.)

Sötét.

Világos.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 685-ik számú feladvány megfejtése.

(Czentae Józseftől Miskolczon.)

1. Va1—f1 Bf5—f1:
2. Bd4—f4 Bf1—f4:
3. Kg6—h6 Bf4—f6†
4. Fd8—f6 matt.

Helyesen fejtettek meg: Veszprémben: Fülöp József. — **Gelán:** Glesinger Zsigmond. — **Kecskemén:** Galambos László. — **Sárospatakon:** Gérecz Károly. — **Szalmárott:** Vas János. — **Ujfalun:** Farkas Ferencz, (a 684-iket is). — **A pesti sakk-kör.**

TARTALOM.

Somerville Mary (arekép). — Hübele Balázs. — Egy magyarországi proféta. — A plastuni-k (képpel). — Stanley utazása Livingstone fölkeresésére (képpel). — A lánygyermek nevelése (folyt.). — A Kisfaludy-társaság ünnepélyes naggyűlése. — Eszkimo udvariasság (képpel). — **Egyveleg:** — **Tarhas:** Irodalom és művészet — **Köszöntések, egyletek.** — **Egyház és iskola.** — **Közlekedés.** — **Mi újság?** — **Nemzeti színház.** — **Szerkesztői mondanivaló.** — **Sakkjáték.** — **Heti-naptár.**

Felölös szerkesztő Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Újság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Újság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — **Csupán Politikai Ujdonságok:** Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak: a Vasárnapi Újság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyszer hasábotott petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígdtásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri ígdtásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: **Oppelik Alajos**, Wollzeile Nr. 23. és **Haasenstein és Vogler**, Wollzeile Nr. 3. — Bélyegdíj, külön minden ígdtás után 30 krajczár.

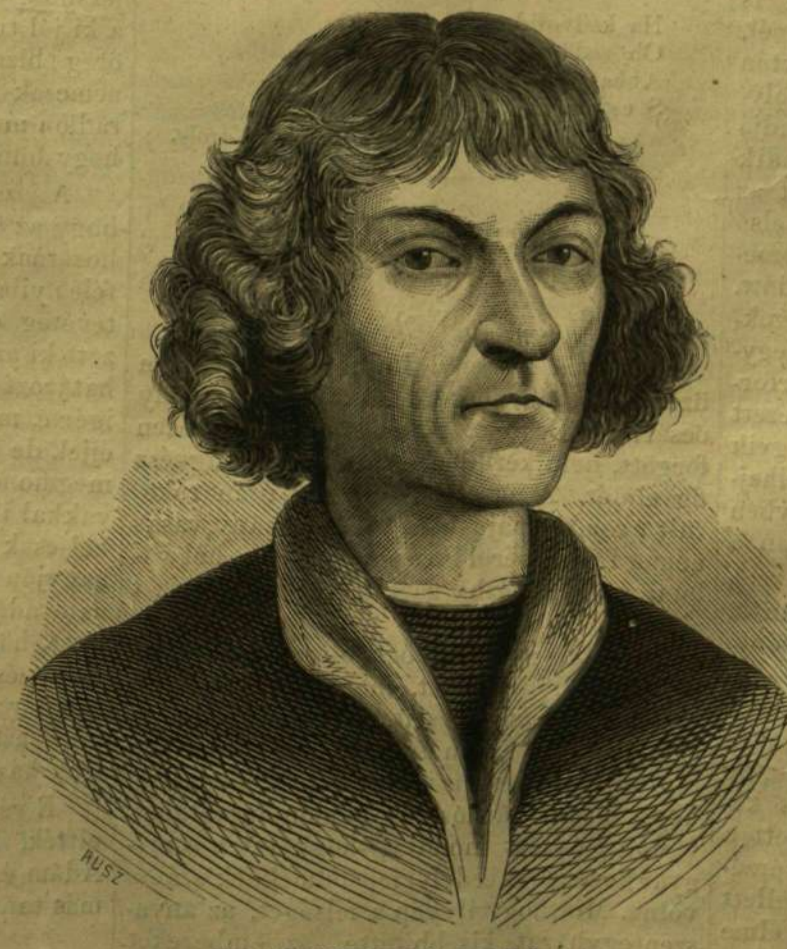
Kopernikus Miklós.

(1473—1543.)

A tudományok történelmében alig van olyan nagy fontosságú tünemény, mint azon férfiú által létrehozott reform, kit jelenleg születésének negyvezszadas évfordulója alkalmával olvasóinknak bemutatunk. Egy igen érdekes és nagyfontosságú tan, a csillagászat reformátora volt ő s egyuttal a közönséges világnézetet is megváltoztatta. Évekredekken keresztül mindennap s mindenkor változatlanul látták az emberek, mint kél föl a nap reggelenként, mint futja meg az égboltozaton rendes utját s hanyatlik le este, hogy reggel ujolag fölkeljen. Senki sem gondolt — s természetes észszel nem is gondolhatott arra, hogy mindez csak csalódás, hogy azon óriási nagy föld, melyen járunk mi magunk is, csak egy jelentéktelen része azon csillagos boltozatnak, melyet természetes észszel kiki csak egy félettünk elterülő hálózatnak tekintett. Egy pár görög bölcsejditette csupán, hogy mindez csalódás is lehet, de ők sem voltak képesek bebizonyítani s szavok — mint sajátságos rajongás — elveszett nyomtalanul. S ime egyszer Kopernikus azon merész s tudományosan bebizonyított tétellel lepte meg a világot, hogy a föld mozog, s az álló nap körül évenként bizonyos körutat tesz meg, hogy végre a föld, melyen országok s tengerek léteznek, ama parányiaknak látszó csillagokkal szemközt eltűnő kicsinység.

lennek, de örültségnék is látszott, s mivel a biblia egy helye — Jósue hirhedt csodája — határozottan ellenkezett Kopernikus nézetével, az egyház szükségesnek látta ezetant, mint eretnekséget, üldözni. Ismeretes Galilei esete, kit épen azért, mert e tant nyíltan elismerni elég bátor volt, az inquisitio élé vonsoztak s az „eretnek tan” megtagadására kényszerítettek. De — s ezt is följegyezze a történelem — az agg tudós a visszavonás percében mégis megemeberte magát s csaknem egyszerre a viz-

ban s a krakkói egyetemen nyerte s azonkívül, hogy orvostudorrá lett, különösen klasszikus nyelvekben s bölcsészetben tett előmenetelt. A matematikát Brudzewsky Alberttől hallgatta s később a híres Regiomontanus volt vezetője. Az egyetemről visszatérve egy ideig Thornban időzött, később 23 éves korában Olaszországban tett nagy utat, hol nemcsak előadásokat hallgatott, de Rómában nagyhirű matematikai előadásokat is tartott. Pár év mulva hazájába visszatérve, Frauenburgban egy kano-

KOPERNIKUS MIKLÓS.

Ez volt azon ujjonnan föl-fedezett igazság, melyet Kopernikus állított föl először, s mely nevével Kopernikus tanának is nevezetik, szemben a régi, Ptolemaeus által kifejtett világnézettel. Korunkban — egy berlini korlátoltfejű orthodox papot Knaakot kivéve — már mindenki elismeri ezen tan igazságát, sőt világnézetünk épen annak elfogadásán alapszik. Könnyen elgondolható azonban, hogy azon korban még mindez nemcsak hihet-

szavonó szóval mondá: „És mégis mozog a föld.”
Kopernikus Miklós, e nevezetes tan meg-alapítója, 1473-ban febr. 19-kén született Lengyelország Thorn nevű városában tekintélyes szülőktől. Neveltetését szülővárosá-

volna nagy művet. De az alapos és lelkiismeretes tudós folytonosan javitgatni valót talált tervében s a mellett magán ügyeivel s a híres naptár-javítás kérdésével is el volt foglalva. Leginkább kéreltetette azonban a műkijövetelét a szerb-azonjogosult aggodalma,

HETI-NAPTÁR										
Hónapi-és hetinap	Katholikus és protestans naptár		Görög-orosz naptár	Israelliták naptára	Nap			Hold		
					hossza	kél	nyug.	hossza	kél	nyug.
Február										
16 Vasár	E Julianna	E Hatvan.	Febr. (6)	Sebat R.	t. p.	ó. p.	ó. p.	t. p.	ó. p.	ó. p.
17 Hétfő	Donát	Theodul	4 G Hetvened	19 Jazon	820 50	7 17 5 13	101 50	1 59	5 57	
18 Kedd	Simon, Flvián	Concordia	6 Bukol püsp.	20 Jeremiás	321 50	7 16 5 14	113 46	2 58	6 39	
19 Szerd.	Manvet	Zenusa	7 Párton püsp.	21	322 51	7 15 5 16	125 39	4 2	7 12	
20 Csüt.	Eulther	Eukário	8 Tivadar	22 Nizkale	323 51	7 13 5 18	138 12	5 6	7 38	
21 Pént.	Eleonora	Eleonora	9 Nicephor	23 B. Benja.	324 52	7 11 5 19	149 30	6 15	7 59	
22 Szom.	Péter székfogl.	Üssög. Péter	10 Stropus	24	325 53	7 10 5 20	161 38	7 21	8 10	
				25 S. Soka.	326 53	7 9 5 22	173 11	8 27	8 36	

Hold változása. ☉ Holdtölte 12. 49. 2 perczkor déltén 12 órakor.